

Mak

Na-kel-uri-an tovoi aMak totoni

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke nəmantuhmar sua, nahəsan aMak, itos gat nəbol gail aPita tokel husur aYesu. Lokis aMak hən aJon Mak am.

Itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən nəvanuan p̄isi ləbeləboii ke aYesu tovi aKristo, aGot totabtabuh lan, evi aNatun aGot. Itosi hən nəvanuan p̄isi ləbikad nadəlomian len aYesu.

Itosi m̄os ase?

Itosi m̄os alat ləsavi Ju lototoh len naut tiltile gail naut aRom toil a m̄o hən gail.

Nəsa evisi len nalobulat egai?

AYesu igol nədaŋan san iparpar len namerikel san gail lotovi tarhət sinəvanuan gail. Ale aYesu eṽusan ahai susur san gail.

Nalobulat ehusur as galito?

Ehusur aYesu toke nəvanuan lipair dan nəsaan salit gail, dəlom nasoruan siGot. Ehusur ahai susur san gail, ehusur naluṽoh gail lotohusur aYesu, maŋmaŋ len namerikel togol gail. Ehusur nəvanuan gail lotomətahun aYesu.

Natgalenan evisi ŋais?

AYesu eṽusan mai igol namerikel gail len nasihau A.D. 26 vəbar 30.

Natgalenan evisi a be?

Nalobulat egai ibol husur nəsa tovisi len naut a Jutea.

NaKristen gail ta sutuai lukel ke aMak itah mai aPita len nøyaran san gail, ale itos gat nesa aPita tokele. Len nalobulat egai aMak itos gat nabol husur aYesu, be ikel ur nesa aYesu togole, sakel masuv hen napusanan siYesu. Ikel ur namerikel aYesu togol gail, hen nøyvanuan labelaboï sahot nadañan san. AMak elayon ke tiparpar ke aYesu tovi Natun aGot, be egam vi lan navile a pan hen belayon bisa vesa ale hen bimat. AMak itos nalobulat egai hen nøyvanuan gail labidan am hen labehusur aYesu, naut kemas nøyauran bidan o labelayon bisa vesa.

- 1) Natubatan hen na-kel-uri-an tovoi, nautautan hen nauman siYesu (1.1-13)
- 2) AYesu eum len naut a Kalili (1.14-9.50)
- 3) AYesu erin naut a Kalili evi Jerusalem (10.1-52)
- 4) Nauman siYesu len nabiltivile Jerusalem, nawik namakot ei (11.1-15.20)
- 5) Nøymatan siYesu (15.21-47)
- 6) Na-le-møhat-an siYesu dan nøymatan (16.1-20)

Ajon Baptais eutaut hen napisal
(Mat 3.1-12; Luk 3.1-18; Jon 1.19-28)

¹ Egai natubatan hen na-kel-uri-an tovoi husur aYesu Kristo tovi Natun aGot.* ² Ehum ahai kelkel ur sua, aIsaiah totos gat nesa aGot tokel mai aNatun. Ike,

“Geris! Dereh nesavat ahai pispisul sagw
teil a mo hen gaiug,
hen beutaut hen napisal sam.*

* **1:1:** Natosian galevis ta sutuai lèsake aNatun aGot. * **1:2:** Mal 3.1

³ Nadoldol sua satokai len naut masmas toḅḅesw ke,

‘Geutaut hən naḗisal m̄os Nasuḅ,

gigol naḗisal san gail linor!’ ”*

⁴ Imagenan, aJon evisi, itoh len naut masmas toḅḅesw, ikel uri ke, nəvanuan gail limasbaptais hən ḅimasil ke lotopair dan nəsaan salito van hən aGot hən ḅeruḅat nəsaan salit gail.

⁵ Nəvanuan naut a Jerusalem mai naprovens Jutea kavkav luvan hən ləḅesəsəlonḡ hən̄i. Ale nəḅonḡ lotokel vəhot nəsaan salit gail, ibaptais hən galito len Nawisel Jortan.

⁶ Nahurabat siJon, luvaii hən navurun nəkamel, ale nəhau tutuṽ evi nahurhuḅuluk. Ihanhan nalokust, ihanhan nəhani nasukapak toum hən̄i.†

⁷ AJon ikel uri ke, “Avan sua dereh tegəm a tahw len ginau, gai idanḡ səhor ginau, ale ginau nəsanor kasi hən nəḅetəḡadur, sah ruḅat nəhau hən naributbut san.‡ ⁸ Ginau nubaptais hən gamito hən nəwai, be dereh gai tibaptais hən gamito hən aNunun aGot.”

Nəbaptaisan siYesu

(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Len nəḅonḡ sua, aYesu iyar len naut a Nasaret a Kalili gəmai ale aJon ibaptais hən̄i len Nawisel Jortan. ¹⁰ Nəḅonḡ aYesu tomadhale məhat dan nəwai enan, eris aGot totar ḗul nəmav hən tosəḡav ale

* **1:3:** Isa 40.3 † **1:6:** 2Ki 1.8. Nalokust ehum natohtohlomətu be ihan natideh tomaur tokad nalute. ‡ **1:7:** Evi slev gail lotosah ruḅat nəhau hən naributbut silat lotovi lohoim, ale naslev evi naut kəmas len nəvanuan salit gail.

eris aNunun togəm vi pan vi lan, suñan nətav. §
 11 Beti esəsəlon hən nadoldol togəm len nəmav toke,
 “Gaiug govi anatugw uluñan sagw notoləmas bun
 gaiug, nohəhañur masuñ hən gaiug.”*

ASetan italtal soñuer hən aYesu hən bigol bisa
(Mat 4.1-11; Luk 4.1-13)

12 Vəha-sua ñai aNunun aGot esəhar aYesu vi lan
 naut masmas toñəñesw. 13 Itoh ei len nəmaribon
 tovi 40 ale aSetan italtal soñuer ke tigol nəsaan.
 Itoh mai narivatvat nalililai lotoləboi ləñisah
 pəpasi ale añel gail lovi tarhət san.

Ahai susur metəkav gail
(Mat 4.12-22; Luk 4.14-15, 5.1-11)

14 Husur nəbon galenan, aenemi siJon lutah gati,
 riñi len naim bəbanis. Beti aYesu evi Kalili, ikel
 ur na-kel-uri-an siGot.** 15 Ike, “Namityal egəm
 tia, natohan pipihabəlan aGot egəm pəpadan. Miti-
 pair dan nəsaan samito, dəlom na-kel-uri-an tovoi
 enan!”

16 Bon sua aYesu toyaryar bitas tarhət
 Nabiltiwai Kalili, eris alarmiñan, aSimon mai
 aAdru artobar hən nalevlev len nabiltiwai husur
 arovi vanuan nəsahiehan. 17 Ale aYesu ikel mai
 gəlaru ke, “Məregəmai! Mərehusur ginau ale
 nigol məregəm vi vanuan nə-sah-hən-nəvanuan-
 an!” 18 Vəha-sua ñai aroriñ nalevlev səlar gail,
 arohusuri.

§ **1:10:** Nətav evi nəman naməsav sua tohum navimal tophəpəhw.
 * **1:11:** Psa 2.7; Isa 42.1 ** **1:14:** Lutah gat aJon Baptais
 nasihau esua hudhute husur nəbon aSetan totaltal ris aYesu hən
 bigol bisa. AHerot Antipas eriñ aJon len naim bəbanis husur aJon
 tokel tabtab hən aHerot ke togol nəsaan. Ris Mak 6.14-29.

¹⁹ Nəboŋ aYesu toyar kəkereh am husur bitas, eris aJemes mai aJon alarmiŋvan, anatun aSepeti gəlaru. Arusah len naŋot salito, arobutan nalevlev salit gail lunor. ²⁰ Vəha-sua ŋai ekis gəlaru hən arbitah maii, ale aroriŋ atəmalaru len naŋot mai nəvanuan nauman gail, ale arutah maii, arohusuri.

*AYesu ehut nanunun sua tosa
(Luk 4.31-37)*

²¹ AYesu mai ahai susur san gail lovi lan nav-ile a Kapernaum, ale len nəSappat eŋis len naim naŋonŋonan seJu gail, eŋusan. ²² Nəvanuan luŋaŋ len naŋusanan san bathut eŋusan suŋian nauluŋian tokad na-il-a-ŋo-an kitin, sasumian ahai ŋusan gail hən nalo. ²³ Len namityal enan ŋai len naim naŋonŋonan salito ikad nauluŋian tokad nanunun nəmargobut. Ikai, ²⁴ ike, “Yesu ta Nasaret, gumab hən ginamito? Gogəm hən gəŋigol namtebuer a? Ginau noləboi gaiug. Noləboi gotovi siGot, gotogəm ŋosi.” ²⁵ AYesu esivoh len nanunun nəmargobut, ike, “Gemədau! Gimakuv dani!” ²⁶ Ale nanunun nəmargobut igol atenan totaltalon hən nahumatmat, ikai habat ale nanunun nəmargobut imakuv dani. ²⁷ Nəvanuan gail lumaŋmaŋ lan, lotuŋat sor husur nəsa tovisi. Lousus galit gabag ke, “Naŋusanan veveu tomabe ganan? Ikad nədaŋan hən na-il-a-ŋo-an! Ikele hən nanunun tosa gail ale lugol husur nəsa tokele!”

²⁸ Na-kel-uri-an husur nəsa aYesu togole iperŋan tutut hən naut ŋisi len naut a Kalili.

*AYesu igol nəvanuan isoŋur lumaur
(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)*

²⁹ Nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lotovivile dan naim nəbonbonan seJu gail, lutah mai aJemes, aJon, lovi lohoim seSimon mai aAdru. ³⁰ Anan asoan aSimon ipat len nəmel, naməsahan igol niben topud. AYesu tobis, vəha-sua ŋai lusor husur aliten maii. ³¹ Ale aYesu ivan həni, etəgau navəlan, elivi vi məhat hən həbətah. Naməsahan inoŋ dani ale ile məhat, ilav nəhanian mai galito.

³² Nəboŋ namityal tomasur, naut togomgom, nəvanuan gail losəhar alat lotoməsah mai alat lotokad natəmat gail van hən aYesu. ³³ Nəvanuan pisi len nabiltivile kavkav loluʋoh il bopita. ³⁴ Ale igol isoḅur lotokad naməsahan tiltile lumaur. Ehut natəmat isoḅur ale igol lodədas ləḅisor husur loləboi gai tia.

*AYesu ikel ur nasoruan siGot len naut a Kalili
(Luk 4.42-44)*

³⁵ Pelan han, dudulan somilan, naut səlan sal, aYesu ile məhat, evivile, evi tut sua len naut tobḅəḅesw ale isor tuʋ ei. ³⁶ Idareh aSimon mai alat lototah maii, ludoŋi. ³⁷ Nəboŋ lotosabi luke, “Nəvanuan pisi lokətkəta doŋ gaiug.” ³⁸ Be aYesu isor var galit ke, “Datevi tut ideh am, len naut gail lotodar vis navile egai hən nəḅikel ur nasoruan siGot ei. Husur nogəm məsi.” ³⁹ Ŋa iyar tur pis naut len naut a Kalili, ikel ur nasoruan siGot len naim nəbonbonan salito ale ehut natəmat gail.

*AYesu igol avan sua tokad naleprosi imaur
(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)*

⁴⁰ Naulumān tokad naleprosi egəm təŋedur təban aYesu, eŋiri ke, “Gəḅeləŋoni, goləboi gəḅigol nəḅimaur, nəḅiveveu.” ⁴¹ Nəlon aYesu itaŋis

masuŵ hēni, isar hēn navēlan, ibari, ikel maii ke, “Noləŋoni. Gimaur, giveveu!” ⁴² Vəha-sua ŋai naleprosi ivan dan atenan, imaur, iveveu. ⁴³ Beti aYesu esəvati van, ikai tasi ⁴⁴ ke, “Sagikel natideh mai avan ideh, be gia ŵusan gaiug hēn ahai tutumav hēn bēbunus husur nibemñ. Beti getutumav hēn naviolan hēn naveveuan samñ aMoses tokel bun gail hēn nəvanuan ləbələboi səhoti ke gotomaur.”*

⁴⁵ Avil ategaii ivan, ikel ur nəsa tovisi hēni. Igole van van na-kel-uri-an enan ibar naut isoḅur. Naten igol aYesu saləboi bēbis len navile ideh len nəhon nəvanuan gail bathut naluŵoh ludar visi, be itoh len naut gail lotoḅəbesw. Be nəvanuan gail len naut pisi ei logəmgəm hēni sal.

2

AYesu igol avan sua nətarhəben tomat imaur (Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)

¹ Husur nəmariboŋ galevis, aYesu etəlmam vi Kapernaum. Nəboŋ tobar naut enan, sədareh, husur ke nəvanuan isoḅur lotosəsəloŋ hēni ke totoh ei, ² logəm hēn naim san gol loririhit lohoim mai vivile. Ləsələboi ləḅeil bopita am. Ale aYesu ikel ur nasoruan mai galito. ³ Nəvanuan galevis logəm hēni, ivat lupat naulumñan nətarhəben tomat, ⁴ be lodədas ləḅibar aYesu bathut naluŵoh. Ale lopəlau vi məhat len navurun naim topapav, ludakuvi, gol naḅur a məhat hēn naut aYesu totoh lohoim lan. Ale loriŋ tur hēn nəbateh vi pan, atenan nətarhəben

* **1:44:** Lev 14.1-32

tomat, topat lan. ⁵ Nəboŋ toris nadəlomian salito, aYesu ikel mai atenan nətarhəben tomat ke, “Natugw, nəsaan sam̃ gail lumaruḅat.”

⁶ Be ahai pusan hən nalo lotobətah ei lunau natgalenan len nəlolit ke, ⁷ “Gai ekəmaienan mabe? Isor mədas aGot! AGot səḅon ŋai eləboi ḅeruḅat nəsaan dan nəvanuan!”

⁸ Vəha-sua ŋai aYesu eləboi nənauan salito ale ikel mai galit ke, “Imabe mətunau magenan len nəlomito? ⁹ Nəḅikel mai ategai nətarhəben tomat ke, ‘Noruḅat nəsaan sam̃ gail,’ o nəḅike ‘Gile məhat, pat nəbateh sam̃, giyar,’ nəsa emədmədau am?*” ¹⁰ Be nuke məteləboii ke aNatun Nəvanuan ikad nədaŋan hən na-il-a-mo-an hən ḅeruḅat nəsaan len navile a pan. Nokəmaiegai hən nəḅeḅusan nədaŋan en mai gamito.” Ale aYesu ikel mai atenan nətarhəben tomat ike, ¹¹ “Nukel mai gaiug, gile məhat, pat nəbateh sam̃, givahim sam̃.”

¹² Vəha-sua ŋai atenan ile məhat, ipat nəbateh, evivile len nəhon nəvanuan pisi. Lumaŋmaŋ masuḅ lan ale lusal suh nəyalyalan siGot luke, “Datsaris natideh tomaienan boŋ ideh sal!”

AYesu ekis aLevi (aMattiu)

(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Beti aYesu evivile, etəlmam hən ḅiyar tarhət nabiltiwai Kalili. Nabiltiluḅoh egəm həni ale eḅusan galito. ¹⁴ Len nəyaran san van, eris aLevi

* **2:9:** Nəboŋ aYesu tokəmaienan, nəvanuan lotokad namitisau len nasoruan siGot lunau ke namilen imaiegai ke: Avan ideh edədas ḅigol eru en pisi, ale nəḅike, ‘Noruḅat nəsaan sam̃ gail,’ mətsaləboii ke lumaruḅat o ləsəmaruḅat. Be nəḅike, ‘Gile məhat, giyar!’ mətoləboi mətḅerisi ke imaur.

anatun aAlfeus tobətah len nəpasvaləval hən nətaks, ale ikel maii ke, “Gitah mai ginau, gehusur ginau!” Ale aLevi ile məhat, ehusuri.†

15 Nə aLevi eus aYesu mai ahai susur san gail hən ləbihan lohoim san. (Ikad nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan isəbur lotohan ei husur ikad nəvanuan tosobur maienan lotohusur aYesu.) 16 Be nəboŋ ahai pusan hən nalo galevis lotovi Farisi lotoris aYesu tohan mai nəvanuan gail lotomaienan, lous ahai susur san gail ke, “Imabe tohan mai nəvanuan nətaks mai nəvanuan nəsaan gail?”

17 Nəboŋ aYesu tosəsəlon hən natenan ikel mai galit ke, “Savi alat lotomaur lotovan hən nəvanuan nareran hən bīrer hən galito, be alat lotoməsah ŋai. Ginau nəsağəm hən nəbəkis alat lotonor o alat lotonau ke lotonor, be nogəm hən nəbəkis nəvanuan nəsaan gail.”

*Nausian husur nəmariboŋ nəvanuan səhan
(Mat 9.14-17; Luk 5.33-39)*

18 Len nəmariboŋ galevis ahai susur sijon mai naFarisi gail ləsəhan‡ hən ləbisor tuṽ. Ale logəm hən aYesu lousi ke, “Ahai susur sijon gail mai ahai susur sinaFarisi gail ləsəhan hən ləbisor tuṽ, be ahai susur sam̄ gail ləsəmagenan. Imabe?”

19 AYesu isor var galit ke, “Mətunau ke nəvanuan lototah mai naulum̄an tolah, ləsəhan len nəhanan nəlahan a? Aoa! Asike lumaienan nəboŋ naulum̄an tolah totoh mai galit sal. 20 Be

† 2:14: Levi: Mat 9.9; Luk 5.27. ‡ 2:18: NaJu gail ləsəhan len nəmariboŋ galevis hən ləbisor tuṽ, ləsəhan hən ləbitaŋ husur nəmatan o natsua tosa tovisi hum nabiltidu mai ləsəhan len nəboŋ totibau galevis salito.

naulumān tolāh, nəbōŋ bēgəmai hən ləbēsəhari dan nəvanuan san gail, ale len nəbōŋ enan asike luhan.

²¹ “Səkad avan ideh toṗisihoh hən nəkaliko veveu len nahurabat tomatu. Tagole, nəṗisihoh təmakuv dan nahurabat tomatu gol nə-tar-sili-an tamədasi səhor ta mō. ²² Natsual am, səkad avan ideh toḃir nəwain lotomadhaum həni len nahurhuwain lotomatu. § Tagole, nəwain veveu tatəvah tur lan, mēdas nəwain mai nahurhuwain ṗisi.”

*Nausian husur nəSappat
(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)*

²³ Len nəSappat sua, aYesu toyar tur marireu hən nawit, ahai susur san gail lotuḃat kin ḃur nəhavhuwit gail.* ²⁴ Na naFarisi gail lukel mai aYesu ke, “Imabe lotogol nəsa nalo tokai tasi len nəSappat?”

²⁵⁻²⁶ AYesu isor var galit ke, “Mətsaṽurunḡ ləboi natosian gail lotohol husur aTevit bōŋ ideh nəbōŋ gai mai alat lototah maii lotopar hanian, lotomalkəkāt a? Nəbōŋ aAṗiatar tovi ḃiltihai tutumav, aTevit eḃis len naim siGot, iḡan nabəta tolo ahai tutumav səḃolit ḡai loləboi ləḃihani.* Ale ilav nabəta galevis mai alat lototah maii.”* ²⁷ Beti aYesu ikel mai galit ke, “NəSappat, aGot igole mōs nəvanuan, sagol nəvanuan mōs nəSappat. ²⁸ Imaienan, aNaturanəvanuan evi masta, evi masta hən nəSappat am.”

§ 2:22: Nahurhuwain evi nahurhunani o nahurhusipsip lotoḃir nəwain veveu ḃurhulon. * 2:23: Deu 23.25 * 2:25-26: Lev 24.9 * 2:25-26: 1Sam 21.1-6

3

AYesu igol navəlan nəvanuan imaur (Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

¹ Len nəboŋ sua tile am, aYesu ebiŋ lohoim naḅonḅonan seJu gail tətəs, ale ikad avan sual ei, navəlan tomat, togəm hum towas. ² Nəvanuan gail ei lomətan aYesu hən ke ləḅeris ḅigol atenan ḅimaur len nəSappat. ḅigole, dereh likot həni ale kel uri ke toḅur kotov nalo hən nəSappat. ³ AYesu ikel mai atenan navəlan tomat, togəm hum towas ke, “Geil rivuh.” ⁴ Beti eus galit ke, “Inor hən datḅigol ḅivoi len nəSappat o hən datḅigol ḅisa? Inor hən datḅeriŋ təlmam hən nəmauran o hən datḅigol nəmatan?” Be naut eḅut, ləsasor vari.

⁵ Len nəlol paŋpaŋ san ekəta mətaltal hən galito, ilolosa hən galit husur nəkadulit iḅonḅon. Beti ikel mai atenan ke, “Gisar hən navələm!” Ale isar həni, navəlan imaur təlmam. ⁶ Vəha-sua ŋai naFarisi gail lovivile, luḅonḅon mai alat galevis len nəpati tovi tarhət siHerot hən ləḅisor utaut hən ləḅemədas bun aYesu hən ḅimat.

Naluḅoh tarhəḅiltiwai Kalili

⁷ AYesu mai ahai susur san gail lovi lan nabiltiwai ale nabiltiḅoh lohusuri. Nəboŋ lotosəseloŋ husur natit ḅisi aYesu togole, nəvanuan isoḅur logəm həni. Logəm len naut a Kalili, a Jutea, ⁸ a Jerusalem, a Itumea, len naut gail tarhət Nawisel Jortan mai naut gail lotodar vis nabiltivile eru, a Tair mai a Siton. ⁹ Bathut naluḅoh totibau, ikel mai ahai susur san gail ke leutaut hən naḅot viri hən asike nəvanuan ləḅeluḅoh dar visi. ¹⁰ Husur len nəmariboŋ enan

igol isoður lumaur tia ale isoður am lotokad naməsahan tiltile loririhit, dar visi hən ləb̃ibari. ¹¹ Ale nəboŋ nəvanuan lotokad nanunun tosa gail lotoris aYesu, luteh len nəhən, lukai habat ke, “Gaiug govi aNatun aGot!” ¹² Avil aYesu ikai tas galito ke salikel vəhot gai ke tovi ase.

*AYesu itabtabuh len ahai pispisul lotovi 12
(Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)*

¹³ Beti aYesu etəvəhuh vi məhat, ekis alat gai toləŋon galito ale logəm həni. ¹⁴ Ale itabtabuh len galit lotovi 12 hən ləb̃itah maii; ekis galit hən ahai pispisul gail hən b̃esəvat galit van hən ləb̃ikel ur napisulan siGot; ¹⁵ ale ilav nədaŋan hən na-il-a-m̃o-an mai galito hən ləb̃ehut natəmat gail. ¹⁶ Alat lotovi 12 nahəsalit lumaiegai: ikad aSimon aYesu tokisi hən aPita; ¹⁷ ikad aJemes anatun aSepeti mai aJon aŋan aJemes, ale aYesu ekis gəlaru Poanerkes namilen Natun Nabiliurur gəlaru. ¹⁸ Ikad galevis am, aAdu, aFilip, aPartolomiu, aMattiu, aTomas, aJemes anatun aAlfeus, aTatteus, aSimon tovi naSelot* sua, ¹⁹ mai aJutas Iskariot b̃eriŋ aYesu len navəlan aenemi san gail.

*AYesu mai aPeelsepul
(Mat 12.22-32; Luk 11.14-23, 12.10)*

²⁰ AYesu etəlmam vahim len naim totohtoh lan mai ahai susur san gail. Ale naluvoḥ logəm b̃onb̃on ei van gai mai ahai susur san gail ləsəkad namityal ideh hən ləb̃ihan. ²¹ Nəboŋ nəbathudud siYesu lotosəsəloŋ hən nakelean husur nəsa tovisi,

* **3:18:** NaSelot evi avan ideh len naluvoḥ sua lotomətahun alat a Rom, lotoke ləb̃ibal mai galito, hut galit dan naut a Jutea.

luke litah gati husur luke tovinvinu. ²² Be ahai þusan hæn nalo lotogæm len naut a Jerusalem, luke, “A Peelsepul toil a mo hæn natæmat gail iwol hæni. Ehut natæmat gail len nedañan sebiltitæmat setæmat gail.”

²³ Ale aYesu ekis galit gæmai, isor mai galit len nasoruan kætā ke, “A Setan elæboi þehut aSetan mabe? ²⁴ Nəvanuan lototoh pipihabəlan nakiñ len nəkantri sua þiþalkabañ, nəkantri dereh timaþulþul. ²⁵ Nəbathudud þiþalkabañ, dereh timaþulþul. ²⁶ Len navide tomaienā, aSetan təbal mai gai gabag, alat pipihabəlan lətapəpəhw, gai asike taləboi tail gəgat am, nedañan san tanəñ. ²⁷ Nisor kætā maiegai ke: Avan ideh saləboi þeþis lohoim sinabəhariv todañ hæn þitariv kuv natit san gail. Be a mo, þibañis gat abəhariv, beti eləboi þitariv kuv natit þisi dan naim san.† ²⁸ Nukel nakitinan mai gamit ke, aGot dereh teruþat nəsaan ideh dan nəvanuan gail naut kəmas læþisor tas aGot o læbemədas nahəsan. ²⁹ Avil avan ideh tosor mədas aNunun aGot, asike aGot eruþat nəsaan enan dani boñ ideh. Be nəsaan enan san, tonor hæn nəpanismen, dereh tipat len atenan vi sutuai.”

³⁰ AYesu ekəmaienā husur ahai þusan hæn nalo gail luke tokad nanunun tosa.

*Nəbathudud kitin siYesu
(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)*

³¹ Beti aʋan aYesu matmat gail mai anan logəm təban naim aYesu totoh lan. Loil vivile, lopisul van hæni, kisi gəmai. ³² Naluʋoh lobətah dar vis aYesu,

† **3:27:** Namilen ke avan ideh saləboi þevənah dan navəlan aSetan, be þibañis gat aSetan, eləboi þehut natæmat san gail.

ale lukel maii ke, “Geris, anam̄ mai aṽam̄ gail lous gaiug vivile.”

³³ AYesu isor var galit ke, “Ase lai tovi anagw? As galit lai lotovi aṽagw gail?” ³⁴ Ale ekəta garu len alat lotobətah dar visi, ike, “Gamit mətovi anagw mai aṽagw gail bogai. ³⁵ Husur avan ideh togol nəsa aGot toləṽoni, gai evi aṽagw o aṽavinegw o anagw.”

4

AYesu iḅol husur namisurhuwit (Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ AYesu etuḅat ṽusan tətəs tarhəḅiltiwai Kalili. Naḅilitluṽoh logəm ḅonḅon dar visi gol tosaḅ len naḅot, bətah hən ḅeṽusan. Ale nəvanuan gail ṽisi losuh pəpadaṽ hən naḅiltiwai, a ut. ² Eṽusan galit hən natit isoḅur len nəḅol ṽusan gail. Ale len naṽusanan san ikel mai galit ke, ³ “Səsəloṽ! Nəvanuan nəmabulan hən namisurhut gail ia bubulan namisurhuwit. ⁴ Nəḅoṽ tobubulan gail, galevis luteh metṽisal, ale nəman naməsav gail logəm han ṽis gail. ⁵ Namisurhuwit galevis am luteh len naut tobaṽ vat, nətan tokəkereh lan, ale lutov tutut husur nətan enan səsareh. ⁶ Nəḅoṽ namityal tovisi, esun bun gail ale lumayoh husur ləsəkad nəharhəte. ⁷ Namisurhuwit galevis am luteh len tan tobaṽ hau tokad nasunite lan, ale nəḅoṽ nawit totov, nəhau eruṽ gut buni, gol səṽan. ⁸ Namisurhuwit galevis am luteh len tan tokənoh. Lutov, lovivi məhat ale luṽan. Sua iṽan vəkad 30, sual am iṽan vəkad 60 ale sua tətəs am iṽan vəkad

100.” ⁹ Beti aYesu ike, “Nəvanuan tokad nədarinjan hən bəsəsəlonj, tesəsəlonj!”

*AYesu iḅol ḅusan hən nəsa?
(Mat 13.10-17; Luk 8.9-10)*

¹⁰ Nəboḅj aYesu totoh səḅon mai ahai susur san lotovi 12 mai galevis am, lous namilen nəḅol ḅusan gail həni. ¹¹ Ale ikel mai galit ke, “AGot ikel vəhot nəsa tosusuah husur natohan pipihabəlan mai gamito hən mətḅeləḅoii. Be alat lototoh vivile, nukel nakitinan ḅisi mai galito len nəḅol ḅusan gail ¹² hən natosian siGot ḅisarpoh toke,

“ ‘Naut kəmas ləḅekəta, kəta,
ləsakəta ləḅoi nəsa aGot togole;
naut kəmas ləḅəsəsəlonj, səsəlonj,
ləsasəsəlonj ləḅoi nəsa aGot togole.
Asike lətəmagenan, lətəpair van hən aGot
ale taruḅat nəsaan salito.’ ”*

*AYesu isor vəsvəsai nəḅol ḅusan husur
namisurhuwit
(Mat 13.18-23; Luk 8.11-15)*

¹³ Beti aYesu eus galit ke, “Mətsaləḅoi namilen nəḅol ḅusan enan a? Bimagenan, məteləḅoi nəḅol ḅusan ideh məḅe? ¹⁴ Nəvanuan nəmabulan ebubulan namisurhuwit gail tovi nasoruan siGot. ¹⁵ Namisurhuwit toteh metḅisal ehum alat lotosəsəlonj hən nasoruan siGot. Ale nəboḅj lotosəsəlonj həni, vəha-sua ḅai aSetan egəmai, lav kuvi dan galito. ¹⁶ Nəvanuan galevis lohūm namisurhuwit toteh len tan toḅan vat. Nəboḅj lotosəsəlonj hən nasoruan, ibar nəlolito, vəha-sua ḅai

* **4:12:** Isa 6.9-10

lohəhaʿur lan. ¹⁷ Be husur lohūm nawit nəharhəte sakir sədaŋ, ləsatov sabəlav. Ale nəboŋ lotoləŋon tosa o nəvanuan gail lotomədas bun galito bathut nasoruan tobar galito, luteh dan nədələmian. ¹⁸ Nəvanuan galevis am lohūm namisurhuwit toteh len tan tobaŋ hau tokad nasunite lan. Losəsələŋ hən nasoruan ¹⁹ be nəlolit etuhatih hən nəmauran hən navile eg a pan, naləmasian hən natite mai na-ləŋon-masuʿ-həni-an hən natgalevis am lobis len galito gol lorūŋ gut bun nasoruan hən asike biʿvan. ²⁰ Nəvanuan galevis tile am lohūm namisurhuwit lototeh len tan tovoi. Losəsələŋ hən nasoruan, ibar nəlolito, ale luʿvan masuʿ, galevis luʿvan vəkad 30, galevis luʿvan vəkad 60, galevis am luʿvan vəkad 100.”

Nəbol ʃusan husur namial
(Luk 8.16-18)

²¹ Beti aYesu eus galit ke, “Ikad avan ideh topat namial hən bəsusuani pipihad o pipimel a? Ao! Eriŋi a məhat len nəhai namial toilil lan. ²² Husur natideh tosusuah dereh aGot tevəhoti ale natideh topat len nəmargobut dereh aGot tigol tevivile, tiʃarʃar. ²³ Nəvanuan tokad nədariŋan hən bəsəsələŋ, tesəsələŋ!”

²⁴ Beti isor tətəs mai galit ke, “Mətələləgau hən gamito! Mətesəsələŋ husur nakelean sagw. Dereh aGot tilav naləboian mai gamito tonor hun nasəsələŋ-husuri-an samito, ale tivan am. ²⁵ Bathut avan ideh nəlon tomaʃur hən nəsa notokele, dereh aGot tilav naləboian am maii. Avil avan ideh tomətahun bələboi nəsa notokele, dereh aGot tilav kuv naləboian gai tokade dani.”

Nəbōl p̄usan husur namisurhuwit totov

²⁶ Beti aYesu ike, “Natohan pipihabəlan aGot imaiegai: Ikad naulum̄an tobubulan namisurhuwit len tan. ²⁷ Nəboŋ topat len nalenmariug o tolele len nalennəyal, namisurhuwit itov, evivi məhat. Be itov vi məhat mabe? Atenan saləboii. ²⁸ Nətan səbōn evəhasus hən nawit: a m̄o nalute evisi, itov ale evi məhat, beti iʋan hən nəhavhəte, ale ikad namisurhute tovi hanian. ²⁹ Be nəboŋ namisurhuwit tomatu, vəha-sua ŋai atenan ivan, ita kokotovi hən nəbu tohaḅ husur nəboŋ hən nəmatuan egəmai.”*

*Nəbōl p̄usan husur namisurhumastat
(Mat 13.31-32; Luk 13.18-19)*

³⁰ AYesu isor tətəs ike, “Dereh nenənoʋ hən natohan pipihabəlan aGot mai nəsa? Nisor vəsvəsaii len nəbōl p̄usan tomabe? ³¹ Imaiegai: Nəvanuan imabul namisurhumastat len tan. Ekəkereh səhor namisurhut gail p̄isi len tan ³² be itov vi məhat vatibau səhor nəhanian p̄isi. Nəpashət gail topasil lotibau gol ke, nəman naməsav loləboi ləbeum hən nəhai ŋodŋod halit len gail, len nəm̄ol han.”

³³ AYesu ikel nəbōl p̄usan isoḅur hən ḅikel nasoruan mai nəvanuan gail tonor hən naləboian lotokade hən ləḅeləboi səhoti. ³⁴ Len nəhon nəvanuan gail, natit p̄isi tokele, ikel mai galit len nəbōl p̄usan gail ŋai. Be nəboŋ totoh mai ahai susur san gail səḅolito, isor vəsvəsai namilen natgalenan.

* **4:29:** Jol 3.13. Nəbu tohaḅ, naut tokan ipat len nəlon, ale akis auleIsrael luta kokotov nawit halito hən nəbu tomaienən.

*aYesu igol nəlan mai nabiltiwai arovi pan
(Mat 8.23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Len nəboŋ enan naut igomgom, ale aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Datevi tarhət nəwai egai.” ³⁶ Na lorin naluŋoh, lusah maii len nabot ale luvan. (Ikad nabot galevis am lotohusuri.) ³⁷ Losəhoŋut hən nabiltilan togəmai tokud hən nəwai. Nəwai epus vi lan nabot gol totubat pul hən bəmun. ³⁸ AYesu ipatmari len napilo a tahw, bathuwag. Lovəŋoni, lukel maii ke, “Eee Hai pusan, namtomun! Gəsənau ginamit a? Nabot idod!” ³⁹ Na aYesu ile məhat, esivoh len nəlan, ikel mai nəwai ke, “Gemədau! Vi pan!” Ale nəlan idar buni, naut etəmat. ⁴⁰ Beti eus galit ke, “Mətovi batmətahw gail a? Mətsəkad nadəlomian sal a?”

⁴¹ Ahai susur gail lom̄inm̄inikot habat. Lousus galit gabag ke, “Ategai ase? Nateru eg am, nəlan mai nabiltiwai lugol husur nəsa tokele!”

5

*Naulum̄an tokad nanunun tosa gail, aYesu igol
imaur
(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Ale lubar nətarhət nabiltiwai enan, len naut a Kerasa. ² Nəboŋ lotobar naut enan, aYesu imarin dan nabot. Vəha-sua ŋai naulum̄an tokad nanunun tosa egəm len naburhuvat nəmatan gail ei, ebubur mai aYesu. ³ Atenan itoh burhuvat nəmatan gail. Nəvanuan gail lodədas ləbibaŋisi am hən natsen. ⁴ Luban̄is narien gəlaru mai navəlan gəlaru hən natsen vəha-sob̄sob̄ur tia, be igol natsen toban̄is navəlan imarmarikot, mai natsen toban̄is narien,

ilabuburi. Sëkad avan ideh tokad nëdanjan hën ðetëgau gati. ⁵ Akis len nalennöyal mai nalenmar-iug, iyar lab len naburhuvat nëmatan mai navëhuh gail, ikai habat, tiv sisil niben gabag hën nëvat.

⁶ Nëboñ aYesu totoh a tut dani sal, atenan erisi, igam van hëni, etëñedur bathurien. ⁷⁻⁸ AYesu ikel maii ke, “Nanunun gotosa, gimakuv, givan dan ategai!” Atenan eis, ikai habat ike, “Gaiug, savi hën gëbemëdas ginau, Yesu, aNatun aGot toyalyal! Len nahësan aGot noñir gaiug ke sagipansëm ginau, sagemëdas ginau!” ⁹ Beti aYesu eusi ke, “Nahësam ase?” Ale ike, “Nahësagw aLuñoh husur namtusöbur.” ¹⁰ Ale loñir vëha-söbsöbur hëni ke satehut galit vi lan naut a tut ideh.

¹¹ Len nëtarhëvëhuh ei ikad nabiltivëshëbuai lotohan. ¹² Ale natëmat galenan loñir aYesu ke, “Sëvat ginamit van hën navëshëbuai hën namtëbëbis len gail.” ¹³ Na idam hëni. Ale natëmat lumakuv dan naulumän, löbis len nabuai gail. Ale navëshëbuai lomur, sarmar vi pan vi lan nabiltiwai. Ikad nabuai tovi 2,000 lotomun, lotomat len nabiltiwai.

¹⁴ Alat lotokëtkëta tëban navëshëbuai, lugam dan naut enan vi lan nabiltivile mai naut lotodar visi hën lëbikel ur nësa tovisi. Ale nëvanuan gail lugam gëm hën lëberis nësa tovisi ei. ¹⁵ Ale logëm hën aYesu, loris atenan a nio tokad naluñoh hën natëmat ale loris ke esun nahurabat, ebëtah, imaur tëtas, nënauan san etëlmam, imasil. Na lomëtahw. ¹⁶ Beti alat lotoris nësa tovisi, lukel ur natit pisi tovisi mai galit lotomadhagëmai. Lusor husur naulumän tokad natëmat gail ale lusor

husur nabuai gail. ¹⁷ Imaienan, nəvanuan gail len naut enan lotuḅat ɲir aYesu ke teriɲ naut salit gail.

¹⁸ Nəboɲ aYesu tosah len nabot, naulum̃an a m̃o tokad natəmat gail eɲir aYesu hən ɓitah maii.

¹⁹ Be aYesu sədaɱ hən, ike, “Givahim van hən nəbathudud sam̃ ale kel mai galito hən natit ɲisi Nasub̃ togole m̃os gaiug mai nalolosaan tokade len gaiug.” ²⁰ Ale atenan ivan, len naut a Tekap̃olis, etuḅat kel ur natit ɲisi aYesu togole m̃osi. Galit ɲisi ei lumanɲan len natit tokele.

*Natəbarehreh tomat, napəhaḅut toməsah
(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)*

²¹ Beti aYesu igam kotov nabiltiwai len nabot təlman vi lan nətarhəte. Nəboɲ tobar nətarhəwai ei, nabiltiluḅoh logəm ɓonɓon dar visi. ²² Beti avan sua, nahəsən aJairus toil a m̃o hən naim nabonɓonan ei egəm hən aYesu. Iteh bathurien. ²³ Eɲir aYesu, ike, “Nasub̃, anatvavigw pəpadaɲ hən ɓimat. Gegəm vahim bai hən gəḅeriɲ navəlaɱ lan hən ɓimaur, asike ɓimat.” ²⁴ Ale aYesu ivan maii.

Nabiltiluḅoh lohusuri, loburuti. ²⁵ Ikad napəhaḅut sual ei toməsah, nəda han togam hən nasihau tovi 12 tia. ²⁶ Nəvanuan nareran lusobur lurer sobuer hən be lugol eləɲon isa vəsa ɲai. Eɲur hən natit ɲisi san hən ɓeḅur galito, be səmaur. Eməsah habat am. ²⁷⁻²⁸ Esəsəlɔɲ hən nakelean husur aYesu, ale ikel mai gai gabag ke, “Nəḅibar nahurabat san, dereh nimaur.” ɲa eliligis hən gai len naluḅoh madun aYesu, ibar nahurabat san. ²⁹ Vəha-sua ɲai nəgaman hən nəda esib, ale eləboi len niben ke tomaur təlman, naməsahan san inoɲ. ³⁰ Nəboɲ alitenan tobar aYesu vəha-sua ɲai eləboi

len gai gabag ke nēdaŋan ivan dani. Na ipair len naluvoḥ ike, “Ase tobar nahurabat sagw?” ³¹ Ahai susur san gail lukel maii ke, “Gebunus naluvoḥ lotorihit gaiug. Imabe gotous ke, ase tobar gaiug?” ³² Be aYesu ekətkəta garu hən ḥisaḅ nəvanuan tobari. ³³ Beti napəhaṽut toləboi nəsa tovisi həni, emətahw, ipab. Egəm həni, iteh bathurien, ale ikel nakitinan kavkav maii. ³⁴ Ale aYesu ikel maii ke, “Litegai, nadəlomian sam̄ igol ke gotomaur. Givan, len nəloṁ gikad natəmat, na-ləŋon-isa-an sam̄ inoŋ.”

³⁵ Nəboŋ tosorsor sal, nəvanuan galevis logəm len naim siJairus toil a m̄o hən naim nabonbonan, lukel maii ke, “Anatvavim̄ imat tia. Sagemədas ahai pusan am.” ³⁶ Be aYesu, tosəsəloŋ hən nəsa lotokele, ikel mai aJairus ke, “Sagemətahw. Riŋ nəloṁ len ginau ŋai.” ³⁷ Beti aYesu sədam̄ hən avan ideh hən ḅehusuri, be idam̄ hən aPita, aJemes mai aJon, aṽan aJemes ŋai.

³⁸ Nəboŋ lotobar naim sitenan toil a m̄o hən naim nabonbonan, aYesu eris nəvanuan gail lotowal taṽtaṽor, lototaŋ, lotois habat. ³⁹ Nəboŋ toḅis lohoim ikel mai galit ke, “Imabe mətəloŋon isa, mətutaŋ maiegai? Natəbarehreh enan səmat, ipatmari ŋai.”

⁴⁰ Lusor vilesi, luman sili. Be esəvat galit vivile ale esəhar atəman natəbarehreh mai anan mai alat lototah maii, ale eḅis len naut natəbarehreh topat lan. ⁴¹ Etəgau navəlan alitenan ale ikel maii len nasoruan san ke, “Talita koum!” namilen toke, “Tuhtəbarehreh, nukel mai gaiug, gile məhat!”

⁴² Vəha-sua ŋai natuhtəbarehreh nədam̄ han tovi 12, ile məhat, iyaryar. Nəboŋ lotoris natenan

lumaŋmaŋ habat. ⁴³ Ale aYesu ikel idaŋ mai galit ei ke salikel nəsa tovisi mai avan ideh. Beti ike, “Lav nəhanian ideh hən bihani.”

6

Alat a Nasaret lomətahun aYesu (Mat 13.53-58; Luk 4.16-30)

¹ AYesu eriŋ naut enan, evi Nasaret, naut a im san, ale ahai susur san gail lohusuri.

² Len nəSappat etuɓat hən naɓusanan len naim naɓonɓonan ale isoɓur lotosəsəloŋ luɓaŋ luke, “Ategai ilav natgalenan tokele a be? Namitisau egai hən nəmauran tonor gai tokade egəm len naut a be? Igol mabe hən namerikel lotomaienan?”

³ Be ategai inau ke tovi ase? Gai evi nəvanuan nam-im-an ŋai, anatun aMeri, aŋan aJemes, aJoses, aJutas mai aSimon. Aŋavinen gail lutoh gegai!” Ale len nəlol sasa salito lomətahuni.

⁴ Ale aYesu ikel mai galit ke, “Ahai kelkel ur, nəvanuan gail loputsani len nənauan salito len naut piŋsi, be len naut a im san, len amahean gail mai len nəbathudud san, natsua, ləsaputsani, lomətahuni.”

⁵ Edədas biŋgol namerikel ideh len naut enan, be eriŋ navəlan len nəvanuan evis ŋai lotoməsah ei ale lumaur. ⁶ Ale iɓaŋ husur nadəlomian salit toɓuer.

AYesu esəvat ahai susur lotovi 12 hən ləbeum mōsi

(Mat 10.5-15; Luk 9.1-6)

Beti aYesu iyar husur navile viŋsusua, eɓusan.

⁷ Ale ekis ɓonɓon hən ahai susur san gail ale etuɓat səvat galit lorururu van. Ale ilav mai galito nədaŋan hən na-il-a-mō-an hən ləbēhut nanunun nəmargobut gail. ⁸ Ale ikele hən galit ke,

“Samtilav natideh len nəvanan samito, samtilav nabəta, samtitariv nəhad səsəŋon, samtilav nəvat ideh len nəhau tutuŵ samit gail. Mitipət nəhai təbatehw ŋai. ⁹ Mətevəlas naributbut be samtitariv nahurabat gəgel.”

¹⁰ Ale ikel mai galit ke, “Naim ideh mət̃bēbis lan, mititoh ei vəbar mət̃berij naut enan. ¹¹ Len naut ideh ləsaḥəhaŵur hən mət̃bitoh lan, ləsasəsəloŋ hən gamito, məterij naut enan, dardar hən nariemito hən nəmasiav b̃imakuv dan gəlaru. Natenan tevi hən b̃imasil hən galit ei ke aGot saḥəhaŵur hən galito.”*

¹² Imaienan, luvan. Lukel uri ke nəvanuan gail limaspair dan nəsaan salito. ¹³ Lohut natəmat isoḅur, ale lovəhas nəvanuan isoḅur lotoməsah hən naoil naoliv, ale lumaur.*

*Nəmatan siJon Baptais
(Mat 14.1-12; Luk 9.7-9)*

¹⁴ AHerot Antipas, aKiŋ esəsəloŋ hən nakelean husur aYesu, bathut nəvanuan gail piŋi loləboi nahəsən.† Galevis luke “Atenan evi Jon Baptais tole məhat dan nəmatan. Imagenan eləboi b̃igol

* **6:11:** Nəboŋ naJu gail lotoyaryar len naut savi salito, ludardar hən naributbut mai nahurabat salito hən nəmasiav b̃imakuv dan gail. Lugol naten husur lotonau ke alat ləsaŋi Ju mai naut salit gail loḅiŋbiŋal. Gegai aYesu ikel mai aḥai susur san gail ke ligol husur nəvide enan hən b̃imasil hən naJu gail lotomətahun ləḅipair dan nəsaan salit gail ke len nabunusian siGot galit loḅiŋbiŋal ale dereh lipanis. * **6:13:** Jem 5.14 † **6:14:** Nəboŋ toke aHerot len naut egai, evi aHerot Antipas tovi anatun aHerot toyalyal. AHerot toyalyal ike aYesu timat nəboŋ tokəkereh ŋai.

namerikel gail.” ¹⁵ Galevis am luke, “Gai evi Elijah.” Galevis tile am luke, “Ahai kelkel ur bolai, esum̃an ahai kelkel ur gail ta sutuai.”

¹⁶ Nəboŋ aHerot tosəsəlon̄ hən natgalenan, ike, “AJon, gai notota kotov nəkadun, ile məhat dan nəmatan! Imaur təlmam!”

¹⁷ Evi aHerot enan tokel mai nasoltia gail ke litah gat aJon, baŋisi, ale riŋi len naim bəbaŋis. Igol tomaianan sil abareab siHerot, aHerotias. Alitenan evi asoan aFilip, be aHerot aʋan aFilip esəhar kuvi ale ilah maii. ¹⁸ AHerot eriŋ aJon len naim bəbaŋis husur aJon ikel mai aHerot ke, “Len nalo, sanor hən gəbesəhar asoan aʋam̃.”* ¹⁹ Na aHerotias, nəlon epəŋas aJon, eləŋon ke tigol timat be edədasi, ²⁰ husur aHerot emətahw len aJon, ike aJon titoh maienan ŋai. Eləboii ke aJon tovi vanuan tonor, tovoi buni. Nəboŋ aHerot tosəsəlon̄ hən aJon, edidimair həni; be naut kəmas natenan, eləmas bəsəsəlon̄ hən aJon.

²¹ Imaianan van van, be boŋ sua aHerotias isaḅ naḅisal sua. Len nabiltiboŋ hən nəpasian siHerot, aHerot igol nəhanan m̃os nabiltivanuan gail lototah maii, nakomada gail mai nəvanuan totibau gail len naut a Kalili. AHerotias ikab hən nəboŋ enan husur eləboi biŋol aJon biimat. ²² Nəboŋ anatvavin aHerotias toḅis ale tosav, aHerot mai alat lotohan maii ei lohəhaʋur masuʋ həni. Ale aKiŋ ikel mai alitenan ke, “Us ginau hən natideh gotoləŋoni ale dereh nilavi mai gaiug.” ²³ Ale ita gat na-kel-gati-an sua len nahəsən ke, “Natideh gəbeusi hən ginau,

* **6:18:** Lev 18.16, 20.21

dereh nilavi mai gaiug, naut kəmas ðevi nahudhut nətan notovi kiŋ lan.”

²⁴ Alitenan evivile, eus anan ke, “Neus nəsa?” Anan ike, “Geus nəkadun aJon Baptais.”

²⁵ Vəha-sua ŋai natəbarehreh esətabul van hən aKiŋ, ike, “Noləŋon nəkadun aJon Baptais. Noləŋoni len nasiloh sua. Noləŋoni gag ŋai!”

²⁶ Nəboŋ tokəmaienan igol aKiŋ nəlon isa, be husur tota gat nə-kel-gati-an san len nahəsan, ale husur tokele len nəhon alat lotohan maii, inau ke naut kəmas tomətahuni, timasgol nəsa aliten tousi həni. ²⁷ Ŋa vəha-sua ŋai esəvat nasoltia nə-tata-vanuan-an van hən naim bəbaŋis hən ðita kotov nəkadun aJon ale pati gəmai. Ale nasoltia ivan, ita kotov nəkadun aJon len naim bəbaŋis. ²⁸ İpat nəkadun aJon len nasiloh, lavi mai natəbarehreh. Ale natəbarehreh ilavi mai anan. ²⁹ Nəboŋ ahai susur siŋon gail lotosəsələŋ həni ke tomat, logəm pat niben van, tavuni len nəbur nəmatan.

AYesu evəŋan alalumnan lotovi 5,000

(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Jon 6.1-14)

³⁰ Nəboŋ ahai pispisul gail lototəlmam len nəyaran salito, luðon mai aYesu hən ləðikel maii hən natit pisi lotogole mai lotoþusan həni.*

³¹ Nəvanuan isoður logəmai, isoður luvan gol aYesu galito ləsəkad namityal ideh hən ləðihan. İmaienan aYesu ike, “Datevi tut ideh hən datðitoh səðodato ale ŋavŋav kəkereh.”

* **6:30:** Mak 6.7, 12

³² Ɲa lusah len naḃot səḃolito, loriŋ naut enan, lovi lan naut toḃḃesw. ³³ Wake isoḃur loris lotovan ale loləboi naut ləḃevi lan. Ale nəvanuan isoḃur len navile gail lugam vi lan naut en toḃḃesw ale lubari a m̃o.

³⁴ Nəboŋ aYesu galit lotobar naut enan, lotomariŋ dan naḃot, aYesu eris nabiltiľoh ale nəlon itaŋis galito husur lohum nasipsip gail lotopar vanuan hən ḃekətkəta təban galito. Ale etuḃat vusan galit hən natit isoḃur.* ³⁵ Namityal ipair tia ale ahai susur san gail logəm həni luke, “Naut egai ipat a tut dan navile gail ale namityal ivan p̃isi tia. ³⁶ Səvat galit van, hən ləḃevi lan naim ṽisusua marireu mai navile gail lotodar vis naut egai, hən ləḃeḃur hanian halit hən ləḃihani.” ³⁷ Ris tosor var galit ke, “Gamit m̃au mitilav nəhanian mai galito!” Ale lukel maii ke, “Hən namtḃeḃur nəhanian hilategai nəvat han dereh tevi hən naḃurḃuran hən nahəbati toməlevtor. Namtodədasi!” ‡ ³⁸ Ale aYesu eus galit ke, “Mətukad nabəta evis? Mitia us kitevi.”

Nəboŋ lototəlmam lukel uri ke, “Nabəta erim mai naieh eru.”

³⁹ Beti aYesu ikele hən galit ke letuan naluḃoh leḃətah pəpəhw len naliol tokəsan. ⁴⁰ Ale nəvanuan lotovi 50 o lotovi 100 lobətah ḃonḃon van vəbar galit p̃isi lobətah. ⁴¹ AYesu ilav nabəta torim mai naieh toru, ekəta vi lan nəmav, ikel nasipaan hən gail ale eḃur nabəta. Ilav gail mai ahai susur

* **6:34:** Num 27.17; 1Ki 22.17 ‡ **6:37:** Len nasoruan ta Kris ike natenarius tovi 200, nəvat tomaienən eləboi ḃeḃur nauman hən nəvanuan hən nahəbati toməlevtor.

san gail hən ləbepəpəhuni. Ale epəpəhun naieh eru enan am van hən nəvanuan gail pisi. ⁴² Ale galit pisi luhan, luhanukub. ⁴³ Naluṽoh lotohan tonon, ahai susur losənon nahudhubəta mai nahudhuieh lotopat vagol nəhad lotovi 12 lopul.* ⁴⁴ Len nəbon enan alaluṁan lotohan lovi 5,000.

*AYesu iyar len nəpon nəwai
(Mat 14.22-33; Jon 6.15-21)*

⁴⁵ Nəbon nəhanan tonon, vəha-sua ηai aYesu igol ahai susur səbolit lusah len nabot, il a mo, hən ləbigam vi Petsaita, tarhəbiltiwai Kalili. Ale aYesu esəvat naluṽoh luvan. ⁴⁶ Tosudəlaṁ galit tonon, etəvehuh len nəvehuh hən bisor mai aGot. ⁴⁷ Nəbon naut togomgom, nabot ipat rivuh len nabiltiwai, ale aYesu itoh səbon a ut. ⁴⁸ Eris lotomabit hən nəvarusan husur nabot isoh bur nəlan. Len nadudulan somilan naut səlan sal, aYesu egəm hən galito, iyar len nəpon nabiltiwai. Ike tivot təban galito, ⁴⁹ be nəbon lotoris toyar len nəpon nabiltiwai, lunau ke tovi nanunun sua. Lukai, ⁵⁰ husur nəbon lotorisi galit pisi lominninikot. Be vəha-sua ηai aYesu ikel mai galit ke, “Samtemətahw. Ginau bogai. Mitikad na-il-ḅuri-an.” ⁵¹ Na isah len nabot mai galito ale nəlan evi pan, idar buni. Ahai susur gail lumaṁmaṁ vəsa, ⁵² husur ləsaləboi sal namilen namerikel aYesu togole husur nabəta gail, bathut nəkadulit iṽonṽon.

*AYesu igol galit lotoməsaḥ a Kennesaret lumaur
(Mat 14.34-36)*

* **6:43:** 2Ki 4.42-44

⁵³ Nəboŋ lotogam tukot len năbiltiwai, luvahut a Kennesaret ale lokir ei. ⁵⁴ Lumariŋ dan năbot, vəha-sua ŋai nəvanuan gail len naut enan lokəta ləboii. ⁵⁵ Lugam tutur len naut kavkav enan, ale naut lotosəsəlōŋ həni ke aYesu totoh lan, lupat alat lotoməsah van həni len namilelit gail. ⁵⁶ Len naut p̄isi aYesu tovi lan, len navile, len năbiltivile, len nəmarireu, lorinŋ alaten lotoməsah lupat len naut nəmaket. Loŋiri ke tidam̄ hən ləb̄ibar nasum̄arhət nahurabat san. Ale galit p̄isi lotobari lumaur.

7

*AYesu isor husur nəsa togol năb̄iŋb̄iŋalan len nəvanuan
(Mat 15.1-9)*

¹ Boŋ sua naFarisi mai ahai p̄usan gail hən nalo logəm len naut a Jerusalem hən ləberis aYesu. ² Lobunus ahai susur galevis siYesu lotohan be ləsakəkəsəval. (Navələlit saveveu len nənauan si-Farisi gail ³ husur naFarisi mai naJu gail p̄isi am lohusur tin hən naŵide silat ta sutuai tōke li-maskəkəsəval len naŵide tonor beti loləboi ləb̄ihan. ⁴ Nəboŋ lototəlmam dan nəmaket, asike luhan vir ləb̄elilos.* Lohusur naŵide tosoḅur am ta sutuai hum nakəkəsan hən năbiliwai munmun, năbiliwai totile mai naketel gail.)†

⁵ Imaienan naFarisi mai ahai p̄usan gail hən nalo lousi ke, “Imabe ahai susur sam̄ gail ləsahusur

* **7:4:** Len nasoruan ta Kris, naut egai eləboi b̄ikad namilen ke: asike luhan vir ləb̄əkəkəs hanian ideh lotoḅuri. † **7:4:** Len natosian ta sutuai esuhud hən nasoruan toke năbiliwai munmun, năbiliwai totile, naketel mai nəmel gail.

naŵide sihaŵut sidat gail ta sutuai, lēsahusur naŵide hən nakəkəsəvalan, be luhan nabəta?”

⁶ AYesu ikel mai galit ke, “Gamit mətovi vanuan gəgəras, nəsa mətukele, mətsagole! AIsaiah ekitin nəboŋ tokel ur nasoruan siGot husur gamito ke, “ ‘Nəvanuan galegai loputsan nahəsagw len nasorran salito,

wake len nəlolito, lunau ke notovi naut kəmas.

⁷ Lulotu soḅuer hən ginau,
loḅusan hən nakelean sinəvanuan,
hum tovi lo sagw.’*

⁸ Husur gamito mətugam dan nakelean todaŋ siGot hən mətḅehusur tin hən naŵide samit ta sutuai lotovi naḅusanan sinəvanuan ŋai.”

⁹ Ale ikele am mai galit ke, “Gamit mətukad namitisau hən nagelean, husur mətugel tabtab hən nakelean todaŋ siGot hən mətḅeil gəgat len naŵide samit ta sutuai. Mətunau ke nakelean san savi natideh a? ¹⁰ Mitinau nəsa aMoses toke, ‘Putsan atəmañ mai anañ matmat len nənauan sanñ,’* mai ‘Avan ideh tosor tosa vəsa hən atəman o anan, gai timasmat tebun.’* ¹¹ Be gamit mətuke ivoi hən avan ideh ḅikel mai atəman o anan ke, ‘Nəsa notokade hən nəḅevi tarhət sanñ, noviol hən i tia mai aGot.’ ¹² Imagenan mətuke inor ŋai hən asike evi tarhət setəman mai sinan len nañidolan səlaru. ¹³ Ale len naŵide ta sutuai məttokade, mətugol ke nakelean siGot evi naut kəmas ŋai. Gamit mətugol natit isoḅur tomaienän.”

*Natit gail lotogol nəvanuan saveveu
(Mat 15.10-20)*

* **7:7:** Isa 29.13
21.17; Lev 20.9

* **7:10:** Exo 20.12; Deu 5.16

* **7:10:** Exo

14 Beti aYesu ekis naluṽoh gəmai. Ikel mai galit ke, “Gamit p̄isi, mətesəsəlon̄ hən ginau, məteləboi nategai. 15-16 Nəvanuan eḅiṅḅiṅal len nəhon aGot mabe? Səkad natideh topat vivile len niben nəvanuan toləboi ḅigol ḅeḅiṅḅiṅal nəboṅ natenan toḅis lan. Ao, evi nəsa tovivile dan nəvanuan togol saveveu.”‡

17 Nəboṅ aYesu toriṅ naluṽoh hən ḅevi lohoim, ahai susur san gail lous kitev namilen nasoruan kəta tomadhakele. 18 Ale ikel mai galit ke, “Gamit am mətsaləboi səhoti a? Mətsaləboii ke natit p̄isi vivile toḅis len niben nəvanuan saləboi ḅigol ḅeḅiṅḅiṅal a? 19 Husur nəboṅ toḅis, sab̄is len nəlon, be evi lan natəbaṅ ale evivile vi lan nalitavtav.” (Nəboṅ tokəmaienan, aYesu ikele ke nəhanian p̄isi iveveu.)

20 Beti aYesu ike, “Evi nəsa tovivile len nəlon nəvanuan togol tosa, saveveu. 21 Husur natgalegai logəm len nəlon nəvanuan: nənauan tosa, naitian tosa, nəvənahān, nagolean hən nəmatan, 22 naitian toḅur kotov nəlahan, nə-ləṅon-masuṽ-an hən natite, nagolean sasa gail, nagəgərasan, nəṽide naitian taṽtaṽor, nəlon tovəvənah, nasoruan tomədas nahəsān nəvanuan o tomədas nahəsān aGot, nə-patpat-gai-məhat-an mai namelmelan. 23 Natgalen p̄isi lotosa logəm len nəlon nəvanuan. Evi natgalenan togol nəvanuan toḅiṅḅiṅal, saveveu.”

Nadəlomian sepəhaṽut sua savi Ju
(Mat 15.21-28)

‡ 7:15-16: Ikad natosian galevis ta sutuai tosuhud hən naves egai ke: 16 Avan ideh tokad nədariṅan hən ḅesəsəlon̄, tesəsəlon̄ māu!

24 AYesu ile məhat, eriñ naut enan, evi lan naut gail pəpadañ hən naut a Tair. Ebiş lohoim sua, be emətahun avan ideh bələboii ke totoh ei. Be edədas bəsusuan naut totoh lan.

25 İkad napəhaʿvut sual ei, nanunun nəmargobut tobis len anatvavin. Nəboñ nəbareab enan tosəsəlon həni ke aYesu totoh, vəha-sua ɲai egəm həni, iteh bathurien. 26 Evi atoḃtaKris lotopasi len naut a Fonisia a Siria. Eus aYesu hən bəhut natəmat dan anatvavin. 27 AYesu ikel maii ke, “Anatugw gail lihanukub bai. Sanor hən nəḃilav kuv nabəta hinatugw gail hən nəḃibar həni van hən nalipah gail.” 28 Alitenan isor vari ke, “Evoi Nasuḃ, be nalipah gail pipitev am loləboi ləḃihan nasugbəta hilahutai.”Ş 29 AYesu ikel maii ke, “Bathut na-sor-vari-an sam̃ tovoi, givan, natəmat eriñ anatvaviḃ, igam dani tia.”

30 Alitenan etəlmam vahim. Ale nəboñ tovi lohoim san isaḃi ke, anatvavin topat mədau len nəmel, ale natəmat tomakuv dani tia.

AYesu igol nabut sua imaur

31 AYesu eriñ naut gail pəpadañ hən nabiltivile Tair, iyar tur len nabiltivile Siton mai naut a Tekapolis van vəbar Nabiltiwai Kalili.**

32 Nəvanuan galevis losəhar nabut sua van hən aYesu ale loñiri hən bəriñ navəlan lan. 33 AYesu esəhar səḃon həni vi tut kəkereh dan naluḃoh ale

Ş 7:28: Naju gail lokis alat ləsavı Ju hən nalipah gail ale len naut egai aYesu ike, “Ivoi hən nəḃevi tarhət seju gail ɲai.” Ale apəhaʿvut isor vari ke hum ma tokad na-vi-tarhəte-an ideh am hən bəvi tarhət san həni. ** 7:31: Naut a Tekapolis evi naut tokad navile tosəjavur lan.

esiriv hən nəŋarhuvəlan gəlaru len nədარიŋan gəlaru. AYesu eŋulai, ibar namean atenan ³⁴ ale ekəta vi məhat vi lan nəmav, ekilob ale ikel mai naβut ke, “Effata!” (namilen ke, “Səŋav!”). ³⁵ Vəha-sua ŋai nədარიŋan naβut gəlaru arosəŋav, namean eməlala, isor imasil. ³⁶ Ale aYesu ikel buni mai nəvanuan gail ei ke salikel ur nəsa tovishi. Be naut kəmas tokaikai tasi maienan, lukelkel uri am. ³⁷ Galit lumaŋmaŋ vəsa. Luke, “Igol ivoi hən natit p̄isi togole, ale igol alat lotodariŋ βulol, losəsəloŋ mai naβut gail, igol lusor.”

8

AYesu evəŋan alaluŋan lotovi 4,000 (Mat 15.32-39)

¹ Len nəboŋ sual am, ikad nabiltiłuṽoh lotogəm βonβon, ale ləsəkad natideh hən ləβihani. AYesu ekis ahai susur gail gəm həni, ikel mai galit ke, ² “Nəlogw itaŋis naluṽoh egai bathut lutah mai ginau husur nəmariboŋ totor tia ale ləsəkad natideh hən ləβihani. ³ Nəmal ihat galit tia. Nəβəsəvat galit van, dereh limatmatioṽ husur nametp̄isal, ale galit galevis, naŋisal salit ebəlav, lutoh a tut.” ⁴ Ahai susur san gail lusor vari ke, “Be naut egai ebəbesw, ipat səβon. Avan ideh eləboi βisaβ nabəta a be len naut egai tonor hən βevəŋan alat eg?” ⁵ AYesu eus galit ke, “Mətukad natuhbəta evis?” Luke, “Eməlevru.”

⁶ Beti aYesu ikel mai naluṽoh ke lebətah len tan. Ale itariv nabəta toməlevru, ikel nasipaan, eβur gail, ilav gail mai ahai susur san gail hən ləβepəpehun gail van hən naluṽoh. Ale lugole.

⁷ Ikad natuhieh evis ηai lotokade. Nəboη aYesu tokel nasipaan hən gail, ikel mai ahai susur san gail ke lepəpehuni am. ⁸ Nəvanuan gail luhan vəhanukub. Ale ahai susur losəηon nasughanian topat, gol nəhad eməlevru lopul. ⁹ Ikad alalumian lotovi 4,000 ei.

Nəboη lotohan tonοη, aYesu esəvat alaten vahim. ¹⁰ Ale vəha-sua ηai isah len nabot mai ahai susur san gail ale lovi lan naut a Talmanuta.

*NaFarisi gail lous taltal hən namerikel sua
(Mat 16.1-4)*

¹¹ NaFarisi gail logəm hən aYesu ale lotuβat vitvituh maii. Loləηon ke tigol nəsaban ηa lous taltal ke tigol namerikel hən nəmav.* ¹² Nəboη tosəsəlοη hən natenan, aYesu eηud habat, ike, “Naur ta daməηai lous namerikel mabe? Nukel nakitinan mai gamit ke, asike nugol namerikel ideh hən mətberisi boη ideh!”

¹³ Na isah təlmam len nabot, eriη naut enan, igam tukot len nabiltiwai.

*Nayis hiFarisi gail mai siHerot
(Mat 16.5-12)*

¹⁴ Ahai susur gail nəlolit iboηboη hən nabəta. Ləsəkad nəhanian ideh len nabot, be natuhbəta sua ηai. ¹⁵ Ale aYesu isor pusan mai galito, ike, “Mətələləgau hən gamit gabag! Mətekətkəta gol gamito dan nayis hiFarisi gail mai nayis hiHerot Antipas.”

* **8:11:** Lunau ke aYesu edədas bigol namerikel βegəm len nəmav. Ale ləbeusi həni, nəboη βedədas βigole, dereh leləboi ləbekisi hən nəvanuan gəgəras, hum ma leləboi ləbikot həni sil nəsaban.

16 Nəboŋ lotosəsəloŋ hən natenan lotuβat vītvituh mai galit gabag husur ləsəkad nabəta ideh. 17 AYesu eləboi nənauan salit tia, ŋa ike, “Gamit mətuhol husur nabəta mətsəkade hən nəsa? Mətsaləboi səhoti, mətsəsəsəloŋ ləboii a? Nəkadumit egəm v̄onv̄on a? 18 Mətukad namətamito be mətodədas mət̃bekəta a? Mətukad nədariŋamito, be mətodədas mət̃besəsəloŋ a?*” Mətsənau təlmam hən 19 nəboŋ notobur nabəta hilat lotovi 5,000 a? Mətosəŋon nasughanian hən nəhad evis lotopul?” Ale lusor vari ke, “Səŋavur pisan eru.”

20 AYesu eus galit ke, “Ale nəboŋ notobur nabəta toməlevru hilat lotovi 4,000, mətosəŋon nasughanian hən nəhad evis lotopul?” Ale lusor vari ke, “Məlevru.”

21 Ale eus galit ke, “Be mətsaləboi səhoti sal a?”

AYesu igol ametbesw sua ekəta

22 Nəboŋ lotobar naut a Petsaita, nəvanuan galevis losəhar ametbesw sua van hən aYesu, ale loŋir aYesu hən b̄ibari hən b̄ekəta. 23 Ale aYesu etəgau navəlan ametbesw, esəhari vivile dan navile. Beti efulai len namətan gəlaru, eriŋ navəlan gəlar lan ale eusi ke, “Goris natideh m̄au a?”

24 Ametbesw ekəta təlmam, ike, “Noris nəvanuan lotohum nəhai lotoyaryar.”

25 Beti aYesu eriŋ navəlan gəlaru tətəs len namətan ametbesw. Nakətaan etəlmam ale eris natit p̄isi lumasil. 26 AYesu esəvati vahim, ike, “Sagiyar tur len navile.”†

* **8:18:** Jer 5.21; Eze 12.2 † **8:26:** Len natosian galevis ta sutuai ike, “Givahim, be len navile sagikel nəsa tovisi hən gaiug mai avan ideh.”

*aPita ikel kot aKristo
(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)*

²⁷ AYesu mai ahai susur gail loriŋ naut a Kalili, lovi lan navile gail lotodar vis naut a Sisarea Filippi. Len nəyaran salit van, aYesu eus ahai susur san gail ke, “Nəvanuan gail luke ginau novi ase?”

²⁸ Lusor vari ke, “Galevis luke gotovi aJon Baptaıs, galevis am luke Elijah, galevis tile am luke ahai kelkel ur sua ta sutuai.” ²⁹ Beti eus galit ke, “Be gamito, mətunau ke ginau ase?” Ale aPita isor vari ke, “Gaiug govi aKristo, aGot totabtabuh lan.”

³⁰ Na aYesu ikai tas galit ke salikel natenan mai avan ideh.

*AYesu epəhav utaut hən nəmatan san
(Mat 16.21-23; Luk 9.22)*

³¹ Len nəboŋ enan aYesu etuɓat hən beʋusan ahai susur san gail ke aNatun Nəvanuan timasləŋon tisa vəsa len natit tisoɓur. Alat lotoil a m̄o hən nəvanuan gail, abiltihai tutumav gail mai ahai p̄usan gail hən nalo limasmətahuni. Timasmat ale len nəmariboŋ ɓitor timasle məhat dan nəmatan.

³² Ikel p̄arɓar hən natgalenan, ale aPita esəhar aYesu hən ɓisor səɓon maii, etuɓat sor lan husur tokəmaienan. ³³ AYesu ipair, eris ahai susur san gail, ale esivoh len aPita, ike, “Gevi tahw dan ginau Setan! Nənauan sam̄ gail ləsəpat len nəsa aGot toləŋoni, lohusur naləŋonian sinəvanuan ŋai.”

*Na-husur-aYesu-an
(Mat 16.24-28; Luk 9.23-27)*

³⁴ Beti aYesu ekis naluʋoh mai ahai susur san gail gəm həni. Ikel mai galit ke, “Avan ideh beləŋon ke behusur ginau, timaske, ‘Aoa,’ hən nənauan mai naləŋonian san gabag, timasvus nəhai balbal

san, tehusur ginau. ³⁵ Husur avan ideh ðelønon ke ðetøgau gat nømauran san gabag, nømauran san dereh timasig. Be nømauran san ðimasig mōs ginau mai na-kel-uri-an tovoi, dereh tikad nømauran vi sutuai. ³⁶ Nøvanuan ðikad natit þisi len navile a pan be nømauran san vi sutuai ðimasig, imabe? Ikad nøsa? ³⁷ Søkad natideh. Nøvanuan edødas ðeviol høn natideh høn ðikad nømauran enan vi sutuai tøtas am. ³⁸ Husur avan ideh ðemømau len ginau mai nasoruan sagw len nøhon naur ta damøŋ egai læsødaŋ len aGot be lotopul høn nøsaan, aNatun Nøvanuan dereh temømau len atenan balai nøboŋ ðegəm mai aŋel siGot gail len nøyalalan mai namønas seTøman.”

9

¹ Ale ikel mai galit ke, “Nukel nakitinan mai gamit ke gamit galevis mættoil gegai, asike lumat van vøbar læberis nagømaian høn natohan pipi-habølan aGot, nødaŋan han.”

Namønas kitin siYesu
(*Mat 17.1-13; Luk 9.28-36*)

² Nømariboŋ tomølevtes tonøŋ aYesu esøhar aPita, aJemes mai aJon sæbolito vi møhat len navøhuh sua tosahsah. Ale len nøholito egəm tile. ³ Nøhon emial hum namityal, nahurabat san egəm pøhw yesyes vabilbil. Epøhapøhw søhor avan ideh len navile a pan toløboi ðigole.* ⁴ Ale aElijah mai aMoses arovisi høn galito. Aruhol mai aYesu. ⁵ APita ikel mai aYesu ke, “Hai þusan, ivoi høn dattotoh gegai. Namteum høn nøpasvaløval titor, tesua esan, tesua siMoses, mai tesua siElijah.”

* **9:3:** 2Pit 1.16-18

6 (APita ekəmaienan husur saləboi nəsa b̄ikele, husur lomətahw habat.) 7 Ale nəmavukasw ikabut gol galito, nadoldol sua egəm len nəmavukasw toke, “Ategai bogai, aNatugw ulum̄an notoləmas buni. Səsəlɔŋ husuri!”

8 Losəhoʋut, lokəta garu, ləsaris aMoses mai aEli-jah am. Be loris aYesu ŋai totoh mai galit ei.

9 Nəboŋ lotopot mariŋ dan naʋehuh, ikai tas galit ke saliwal hən nəsa lotorisi mai avan ideh vir aNatun Nəvanuan b̄ile məhat dan nəmatan. 10 Imaienan lotəgau gat nəsa aYesu tokele len galit gabag, be luhol danjir husur namilen nasoruan san nəboŋ toke “b̄ile məhat dan nəmatan.”

11 Beti lous aYesu ke, “Ahai p̄usan gail hən nalo luke aElijah timasgəm a m̄o. Lokəmaienan hən nəsa?”* 12 AYesu isor var galit ke, “aElijah egəm a m̄o hən b̄igol natit p̄isi b̄inor tətəs. Bimaienan, husur nəsa natosian siGot ike aNatun Nəvanuan timasləŋon tisa vəsa len natit tisoʋur ale nəvanuan gail limasmətahuni?”* 13 Be nukel mai gamit ke, aElijah egəm tia, ale lugol nəsa sun̄an lotoləŋoni həni, hum ŋai natosian siGot tokel husuri.”*

*AYesu igol natətai tokad natəmat imaur
(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43a)*

14 Nəboŋ lototəlmam van hən ahai susur san gail, loris nab̄iltuluʋoh lotodar vis galito mai ahai p̄usan gail hən nalo lotoʋitʋituh mai galito.

* **9:11:** Mal 3.1, 4.5 * **9:12:** Isa 53.3 * **9:13:** Ahap tovi kiŋ mai asoan, nahəsən aJesepel, arugol risi hən arb̄igol aElijah b̄imat (1Ki 19.2, 10). AHerot Antipas tovi kiŋ mai asoan, nahəsən aHerotias, arugol aJon Baptais tomat. Len naut egai nəboŋ aYesu tosor husur aElijah, isor husur aJon Baptais.

15 Nəboŋ naluŋoh lotoris aYesu, luŋaŋ, ale lugam van həni hən ləb̃ike, “Ivoi,” maii. 16 AYesu eus ahai susur san gail ke, “Mətoŋitŋituh mai galit husur nəsa?” 17 Nəhaŋut sua len naluŋoh isor vari ke, “Hai ƣusan, nosəhar anatugw ulum̃an gəm hən gaiug. Ikad nanunun tosa sua togol anatugw tovi naŋut. 18 Nəboŋ natəmat enan totah gati, ekuŋ hən anatugw len tan. Ale nabusun iyau, idesdes batriŋoriŋ, nahumatmat ibari. Nous ahai susur saŋ gail hən ləbehut natəmat be lodədasi.”

19 AYesu ikel mai galit ei ke, “Gamit ta daməŋai mətsəkad nadələmian ideh! Nitoh mai gamit tebəlav mabe? Mitikad nadələmian ŋais? Səhar natətai gəmai.” 20 Ale losəhari van hən aYesu. Be nəboŋ nanunun tosa enan toris aYesu, igol nahumatmat ibar natətai, ekuŋ hən natətai len tan gol italtaloŋ, nabusun iyau. 21 AYesu eus atəman natətai ke, “Imaiegai ŋais tia?” Isor vari ke, “Etubat len nəboŋ tovi tuhtətai ŋai. 22 Vəha-soŋsoŋur tia natəmat ekuŋ həni len nəhab o len nəwai hən ɓigol ɓimat. Gəbələboi gəb̃igol natideh, gevi tarhət sinaməru, nəlom̃ titaŋis ginaməru.” 23 AYesu isor vari ke, “Imabe gotoke ‘Gəb̃eləboi gəb̃igole?’ AGot eləboi ɓigol natit ƣisi. Gəb̃ikad nadələmian, aGot eləboi ɓigol natideh m̃os gaiug.”

24 Vəha-sua ŋai atəman atuhtətai ikai ke, “Nukad nadələmian, be gevi tarhət sagw len nadələmian sagw toŋuer!”

25 Nəboŋ aYesu toris naluŋoh lotogam gəm həni, esivoh len nanunun tosa, ikel maii ke, “Natəmat gotoŋut, gotodariŋ ɓulol, nukele hən gaiug ke, gimakuv dani! Sageb̃is lan boŋ ideh am!”

26 Ale natəmat eis habat, ekuḅ hən natətai hum nahumatmat tobari, ale imakuy dani. Natətai ehum nabirimat gol nəvanuan isoḅur ei luke, “Gai imat!” 27 Be aYesu etəgau navəlan natətai, elivi vi məhat, ale natətai eil səḅon.

28 Nəḅoŋ aYesu tonoŋ ei, evi lohoim ale ahai susur san gail səḅolito logəm həni. Lousi ke, “Imabe namtsaləḅoi namtḅehut natəmat enan?” 29 AYesu isor var galit ke, “Natəmat tomaienən, səkad natideh toləḅoi ḅehuti, be na-sor-tuḅ-an ŋai.”†

*AYesu isor husur nəmatan san tətəs
(Mat 17.22-23; Luk 9.43b-45)*

30 Beti loriŋ naut enan, luyar tur len naut a Kalili. AYesu emətahun avan ideh ḅeləḅoi naut lototoh lan, 31 husur eḅusan ahai susur san gail. Ikel mai galit ke, “Avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.‡ Ale dereh ligol timat. Nəḅoŋ ḅimat, dereh tile məhat len nəmariboŋ ḅitor husur nəmatan san.” 32 Be galit ləsaləḅoi səhot namilen nəsa tokele, ale lomətahw, lomətahun ləḅeusi həni.

*Ase iyalyal səhor galit am?
(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)*

33 Nəḅoŋ aYesu mai ahai susur san gail lotobar naut a Kapernaum, lobis lohoim sua. Ale aYesu eus galit ke, “Mətoḅitḅituh husur nəsa len nəyaran metḅisal?” 34 Be naut eḅut, bathut metḅisal loḅitḅituh gabag len galit ke ase len galito iyalyal

† 9:29: Natosian galevis ta sutuai luke na-sor-tuḅ-an mai nəhanan eḅuer ŋai. ‡ 9:31: Len nasoruan ta Kris naut egai namilen hum ma tovi: Dereh aGot teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan gail.

səhor galit p̄isi. ³⁵ Ale aYesu ebətah, ekis ahai susur lotovi 12 gəm həni ale ikel mai galit ke, “Avan ideh b̄ike b̄eil a m̄o len nabunusian siGot, temədaυ, timassum̄an naslev, teum salit p̄isi.” ³⁶ Beti esəhar natuhtətai, igol eil rivuh len galito. Ale elugum̄ gati, ikel mai galit ke, ³⁷ “Avan ideh tohəhəv̄ur hən natuhtətai sum̄an egai b̄itah maii len nahəsagw, gai ehəhəv̄ur hən ginau nəb̄itah maii. Ale avan ideh tohəhəv̄ur hən ginau nəb̄itah maii, be savi ginau ŋai, ehəhəv̄ur hən atenan tosəvat ginau.”

*Avan ideh samətahun gidato evi tarhət sidato
(Luk 9.49-50)*

³⁸ Ale aJ̄on ikel mai aYesu ke, “Hai p̄usan, namtoris avan sua tohut natəmat gail len nahəsam̄, ale namtukai tasi husur savi ginamit ideh.” ³⁹ Ris aYesu toke, “Samtikai tasi! Səkad avan ideh tomadhagol namerikel toləboi b̄ikel natideh tosa husur ginau. ⁴⁰ Avan ideh samətahun gidato evi tarhət sidato. ⁴¹ Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh b̄ilav nab̄iliwai hən nəwai mai gamit len nahəsagw husur mətovi seKristo, nokitin, aGot dereh tilav nakonp̄urp̄uran mai avan enan.

*Nasəharian hən nəvanuan van hən nəsaan
(Mat 18.6-9; Luk 17.1-2)*

⁴² “Ale atuhtətai tokad nadələomian len ginau sum̄an egai, avan ideh b̄igol b̄iteh len nəsaan, aGot dereh tipansəm avan enan səhor ləb̄itahətah hən nab̄iltivat len naholoan, ale ləb̄ibar həni len tas. § ⁴³⁻⁴⁴ Ale navələm̄ b̄igol gəb̄iteh len nəsaan, gita

§ 9:42: Nabiltivat enan eməlas habat, natoŋki esulsul həni hən b̄ebul dasdas nawit hən b̄egəm vi flaua.

kotovi. Ivoi am hən gəbēvi velmēt w ale bis len nəmauran vi sutuai, səhor gəbīkad navələm̃ bəru ale vi lan nəhab nəmatan, nəhab topañ vi sutuai. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ale nariem̃ bīgol gəbīpes hābetw, teh len nəsaan, gita kotovi. Ivoi am hən gəbēvi rimēt w ale bis len nəmauran vi sutuai, səhor gəbīkad nariem̃ bəru ale vi lan nəhab nəmatan. ⁴⁷ Ale namətañ bīgol gəbiteh len nəsaan, gekis kuvi. Ivoi am hən namətañ bəsua bībesw ale gəbēbis len nəmauran vi sutuai, səhor gəbīkad namətañ bəru ale aGot bībar hən gaiug len nəhab nəmatan. ⁴⁸ Len naut enan naul lotovis nəvanuan, ləsəmat boŋ ideh, ale nəhab tohan nəvanuan səmat boŋ ideh.*

⁴⁹ “Husur aGot dereh tiṽaditdit nəhab len nəvanuan p̃isi hum datbīdardar hən nətas len nəhanian.**

⁵⁰ “Nətas ivoi, be nabus han bīmasig, bēduḃe, gīgol nabus han tevi tas tətās mabe?†† Len gamit mitimashum nətas, hən nabus hamit bīvoi, hən mət̃bīkad natəm̃at mai gamit gabag.”*

10

* **9:48:** Isa 66.24 ** **9:49:** Len naut egai namilen hum ma tomaiegai: aGot igol nəvanuan p̃isi lukad nəboŋ galevis lotodaŋ len nəmauran salito, nəboŋ gail lotogol nəvanuan gail loṽəŋas hum nəhab togole. Nəboŋ aGot togol tomaienān, isaḃ alat lotovi esan kitin, ale nəboŋ galen lotodaŋ lugol nəvanuan san gail ludaŋ am lan. Be isaḃi am alat ləsavi esan. †† **9:50:** Len naut a Israel, lutoh a tut dan nabitas gol nətas salit savi wai, evi vat. Lotuh dədasi hən bəkəkereh ale bar həni len nəhanian hən bīgol nabus han bīvoi. Nəboŋ nəhanian bīmanuŋ, luhani, be nəvat a pan savi tas am ale lubar həni len naṽisal. * **9:50:** Mat 5.13; Luk 14.34-35

Natiᵛosan
(*Mat 19.1-12; Luk 16.18*)

¹ Beti aYesu eriᅇ naut enan, evi lan naut a Jutea, iyar lan tarhewisel Jortan. Naluᵛoh gail logəm həni, ale husur naᵛide san akis, eᵛusan galito.

² NaFarisi galevis logəm həni, luke ligol tisab len nasoruan san ɲa lousi ke, “Len nalo, inor hən nauluᵁan bētiᵛos hən asoan a?” ³ AYesu eus galit ke, “Len nalo, aMoses ekəmabe mai gamito?”

⁴ Lusor vari ke, “AMoses idamᅇ hən nauluᵁan bitos gat nalobulat hən natiᵛosan ale səvat nəbareab san vi tut dani.”*

⁵ Ris aYesu tokel mai galit ke, “AMoses itos nalo enan nᅇos gamito bathut nəkadumit ihaihai. ⁶ Be len natuᵛatan, nəboᅇ aGot togol natit pisi, ‘igol nəvanuan, nauluᵁan mai napəhaᵛut.’* ⁷ ‘Husur natenan, nauluᵁan dereh teriᅇ atəman mai anan hən bēudud mai asoan, ⁸ ale aresua suᵁan artovi niben nəvanuan tosua ɲai.’* Husur arsaru am, arosua ɲai. ⁹ Imagenan, naududan aGot togole, nəvanuan satepəpəhuni.”

¹⁰ Nəboᅇ lototəlmam vi ləhoim, ahai susur gail lous aYesu husur natiᵛosan. ¹¹ Ale ikel mai galit ke, “Avan ideh totiᵛos hən abareab san ale tolah mai napəhaᵛut ideh am, atenan igol naitian toᵛur kotov nəlahan. ¹² Ale napəhaᵛut bētiᵛos hən nəhaᵛut san ale bīlah mai nauluᵁan ideh am, alitenan igol naitian toᵛur kotov nəlahan.”

AYesu mai atuhlahutai
(*Mat 19.13-15; Luk 18.15-17*)

¹³ Boᅇ tile am nəvanuan gail losəhar atuhlahutai van hən aYesu hən bēriᅇ navəlan len galito. Be

* **10:4:** Deu 24.1-4 * **10:6:** Gen 1.27, 5.2 * **10:8:** Gen 2.24

ahai susur gail losivoh len atəmalit mai analit gail. ¹⁴ AYesu toris natenan, nəlon ipaŋpaŋ. Ikel mai ahai susur gail ke, “Mitidaŋ hən alahutai legəm hən ginau, samtikai tas galito, husur nato-han pipihabəlan aGot evi silat lotosumān alategai. ¹⁵ Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh asike bəhəhəvur hən nato-han pipihabəlan aGot sumān natuhtətai, imabe? Asike ikade boŋ ideh!”

¹⁶ Ale len na-ləmas-buni-an san eriŋ navəlan gəlaru dar vis alahutai. Eriŋ navəlan gəlar len galito, beti eus aGot hən bivoi hən galito.

Naulumān topul hən natite
(*Mat 19.16-30; Luk 18.18-30*)

¹⁷ Nəboŋ aYesu toriŋ naut enan, ivan. Len nəyaran san husur nəp̄isal, avan sua igam gəm həni, etəjedur bathurien. Eus aYesu ke, “Hai p̄usan gotovoi, nigol nəsa hən nəb̄ikad nəmauran vi sutuai?” ¹⁸ AYesu eusi ke, “Imabe gotokis ginau ke notovoi? Avan ideh savoi, be aGot səbon ŋai. ¹⁹ Gaiug goləboi nakelean gail lotodaŋ lotoke, ‘Sagigol avan ideh timat,* sagigol naitian tobur kotov nəlahan, sagevənah, sagelibon len nakotan, sagegəras avan ideh hən gəb̄ikad natideh esan, geputsan atəmaŋ mai anaŋ len nənauan saŋ.’ ”* ²⁰ Ale ikel mai aYesu ke, “Hai p̄usan, nugol nat-galen p̄isi tia, tubat len nəboŋ notovi natətai.” ²¹ AYesu ekəta bunusi, eləmas buni. Ale ikel maii ke, “Gupar tetesua sal. Gia p̄ur hən natit p̄isi

* **10:19:** Nəboŋ toke Sagigol avan ideh timat namilen ke sagigol avan ideh timat sil nəlol paŋpaŋ saŋ o naləŋonian saŋ ŋai.

* **10:19:** Exo 20.12-16; Deu 5.16-20

gotokade. Viol hən nəvat han mai naməsəl gail hən gəbikad nakonviolan aGot totəgau gati mōs gaiug len nəmav. Beti gegəm husur ginau.”

²² Nəboŋ atenan tosəsəloŋ hən nasoruan enan, nəhon eməraŋraŋ. Eləŋon isa, ivan husur topul hən natit tosoḅur.

²³ Beti aYesu ekəta garu, ikel mai ahai susur san gail ke, “Idaŋ habat hən avan topul hən natite ḅəḅis len natoŋan pipihəḅəlan aGot!” ²⁴ Luḅaŋ habat len nasoruan san. Be aYesu ikel tasi am mai galito. Ike, “Anatugw notoləmas bun gamito, idaŋ habat hən avan ideh ḅəḅis len natoŋan pipihəḅəlan aGot. ²⁵ Idaŋ habat hən nəkamel ḅəḅis tur len nəḅurhunil səsod. Idaŋ səhori am hən nəvanuan tokad natite ḅəḅis len natoŋan pipihəḅəlan aGot.”

²⁶ Nəboŋ tokəmaienan, luḅaŋ habat am. Lusorsor mai galit gabag ke, “Bimaienan, as təḅis lan? Səkad avan ideh ḅikad nəmauran vi sutuai!” ²⁷ AYesu ekəta bunus galito, ike, “Len nəvanuan gail, galit lodədas ləḅigol natenan, avil aGot eləḅoi ḅigol natit ḅisi.” ²⁸ Beti aPita isor vari ke, “Geris, ginamit namtorinŋ natit ḅisi hən namttohusur gaiug.” ²⁹ AYesu ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh torinŋ naim o aḅan gail o aḅavinen gail o atata o anana o anatun gail o nətan mōs ginau mai nakel-uri-an tovoi, ³⁰ dereh aGot teviol hən natgalenan vəha 100 maii len nəboŋ eg ta daməŋai. Dereh tikad naim gail, aḅan gail, aḅavinen gail, anan gail, anatun gail, nətan isoḅur mai alat ləḅemədas buni. Ale len nəboŋ ḅegəmai len nəmav, dereh tikad nəmauran vi sutuai. ³¹ Be nəvanuan isoḅur lototibau gagai, lotoil a mō, dereh asike lovi natideh, levi

ut kəmas; ale isoḅur ləsavi natideh gagai, lotovi ut kəmas, dereh letibau, leil a m̃o.”

*AYesu epəhav utaut hən nəmatan san tətəs
(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)*

³² Len nəyaran salit len naḅisal vi Jerusalem, aYesu iṅad il a m̃o. Ale ahai susur gail luḅaṅ lan, ale alat lotohusuri lomətahw. Ale aYesu esəhar ahai susur lotovi 12 vi tarhəte. Etuḅat kel mai galit hən natit gail ləḅevisi hən i asike idareh. ³³ Ike, “Mətesəsəlōṅ! Datevi məhat vi Jerusalem. Len naut enan avan sua dereh teriṅ aNatun Nəvanuan len navəlan aḅiltihai tutumav mai ahai ḅusan gail hən nalo. Ale len nakotan salito dereh lisab səḅoti ke tipanis, timat. Ale dereh leriṅ i len navəlan alat ləsavi Ju. ³⁴ Dereh lisor vilesi, leḅulaii, leḅilas həbat hən i ale ligol timat. Len nəmariboṅ ḅitor husur nəmatan san, dereh tile məhat.”

*Nausian siJemes mai aJon
(Mat 20.20-28)*

³⁵ Beti aJemes mai aJon, anatum aSepeti gəlaru, arogəm hən aYesu. Aruke, “Hai ḅusan, natideh namrḅeusi hən gaiug, namruke gigole m̃os ginaməru.” ³⁶ Eus gəlaru ke, “Məruke nigol nəsa m̃os gaməru?” ³⁷ Arusor vari ke, “Gidam̃ hən ginamər tesua teḅətah len nəmatu sam̃ mai togon teḅətah len nəmair sam̃ nəḅoṅ gəḅegəm vi kiṅ.” ³⁸ Ale aYesu ikel mai gəlaru ke, “Gaməru mərsaləḅoi nəsa mərtousi. Məroləḅoi məḅḅemun len naḅiliwai hən na-ləṅon-isa-vəsa-an nəḅemun lan a? Məroləḅoi məḅḅibaptais len nəḅaptaisan nəḅḅibaptais lan a?”†

† **10:38:** Len naut egai aYesu inau nəmatan san, be gəlar arsaləḅoi.

³⁹ Arusor vari ke, “Namroløboi namr̃bigole.” Beti aYesu ikel mai gəlaru ke, “Nab̃iliwai nəb̃emun lan, dereh məremun lan. Nəbaptaisan nəb̃ibaptais lan, dereh miribaptais lan. ⁴⁰ Be nabətahan len nəmatu sagw o len nəmair sagw, savi len ginau hən nəb̃ikele. Ipat len aGot hən b̃ilav naut eruenan mai galit gai toutaut hən naut eruenan m̃os galito.”

⁴¹ Nəb̃oŋ ahai susur lotosəŋavur lotosəsəlōŋ hən natenan, nəlolit epəŋas aJemes mai aJon. ⁴² Ŋa aYesu ekis galit gəm həñi, ikel mai galit ke, “Mət̃oləboii ke alat lotoʋat nəhes hən ləb̃eil a m̃o hən nametb̃os gail, lupatpat galit məhat len nədaŋan lotokade təban nəvanuan salit gail. Ale len nədaŋan hən na-il-a-m̃o-an, nəvanuan totibau salito, loil a m̃o hən nəvanuan salit gail. ⁴³ Be səmaienan len gamito. Gamit ideh toke tevi vanuan totibau, gai timasgəm vi vanuan na-vi-tarhəte-an samito, nəlon tomədau hum tovi ut kəmas ŋai. ⁴⁴ Ale gamit ideh toke teil a m̃o hən gamito, gai tegəm vi slev samit p̃isi. ⁴⁵ Tesum̃an ŋai aNatun Nəvanuan. Gai sagəm hən nəvanuan gail hən ləb̃evi tarhət san hum galit lotovi ut kəmas. Ao, egəm hən b̃evi tarhət salito hum gai tovi ut kəmas; egəm hən b̃eviol hən nəmauran san, egəm hən b̃imat m̃os nəmakuvan hən nəvanuan tosob̃ur dan nəpanismen sil nəsaan salito.”

*aPartimeus tovi metb̃esw ekəta
(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Beti aYesu mai ahai susur san gail lubar naut a Jeriko. Ale nəb̃oŋ lotoriŋ nab̃iltivile enan, nab̃iltiluʋoh lohusur galito. Ametb̃esw, ebətah len nəgarhəp̃isal. (Nahəsən aPartimeus, namilen

ke anatum aTimeus. Atenan enir nəvanuan gail akis hən nəvat.) ⁴⁷ Nəboŋ tosəsəlonj həni ke aYesu ta Nasaret togəmai, etuḅat kai ke, “Yesu, anatum siTevit, nəloŋ titaŋis ginau!” ⁴⁸ Nəvanuan isoḅur losivoh lan hən ḅemədau. Be ikai habat am ke, “Anatum siTevit, nəloŋ titaŋis ginau!”

⁴⁹ Nəboŋ aYesu tosəsəlonj həni, eil. Ike, “Kisi gəmai!” Ale lokis ametḅesw ke, “Gehəhaḅur! Gele məhat! Ekis gaiug, gia van həni!” ⁵⁰ Ametḅesw eḅil kuv nahurabat naut susus san, ile məhat tutut, ivan hən aYesu. ⁵¹ AYesu eusi ke, “Goləŋon nəsa hən nəḅigole mōs gaiug?” Ametḅesw isor vari ke, “Hai pusan, nuke nekəta!” ⁵² Ale aYesu ikel maii ke, “Givan! Nadəlomian saŋ igol gumaur.” Vəha-sua ŋai ekəta, ale ehusur aYesu husur naḅisal.

11

AYesu eḅis len naut a Jerusalem

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Jon 12.12-19)

¹ Nəboŋ aYesu mai ahai susur san gail lotogəm pəpadaŋ hən naut a Jerusalem, pəpadaŋ hən navile Petfas, mai a Petani, lubar Naḅehuh Oliv. Ale aYesu esəvat ahai susur san eru van. ² Ikəl mai gəlar ke, “Mərevi lan navile ea. Nəboŋ mərbibari, vəha-sua ŋai dereh mərekəta ris natuhtonki ulumŋan totahətah ei, avan ideh səsah lan sal. Sah ruḅati ale səhari gəmai. ³ Avan ideh ḅeus gaməru ke, ‘Mirimab hən natenan?’ Kel maii ke, ‘Nasub eusi gag ŋai be asike idareh tesəvat təlmam həni.’”

⁴ Ale gəlaru aruvan. Arusaḅ natuhtonki toil metḅisal totahətah len nabopita naim sua, ale arusah ruḅati. ⁵ Nəboŋ artosah ruḅati, nəvanuan galevis lotoil ei luke, “Natuhtonki enan, mərusah

rubati hən nəsa?” ⁶ Beti arusor var galit hum aYesu tokel mai gəlaru, ale ludam̃ hən arbesəhari van. ⁷ Arosəhar natuhton̄ki van hən aYesu, aroβir hən nahurabat salito len nəmadun ale aYesu ebətah səṇaṽuti. ⁸ Ale nəvanuan isoβur luṽolsan nahurabat salit gail husur naṽisal, nəvanuan tile gail ludas pashəhai lotobaṇ lute marireu, lutaii, loriṇ gail husur naṽisal. ⁹ Alat lotoyar a m̄o hən aYesu mai alat lotoyar a tahw lukai habat ke,

“Hosanna!

AGot ivoi hən atenan togəm

len nahəsən Nasuḅ!*

¹⁰ AGot tivoi hən natoḥan togəmai,

natoḥan pipihabəlan atəmadat aTevit.

Hosanna! Sal suh aGot len nəmav a məhat buni!”

¹¹ Beti aYesu eβis len naut a Jerusalem, ale evi lan naim siGot. Ekəta garu len natit ṽisi, be husur namityal igam gole tia, eriṇ naut enan, esəhar aḥai susur lotovi 12 vi Petani.

AYesu esivoh len nəhai naṽik

(Mat 21.18-19)

¹² Pelan han, dudulan, nəboṇ lotoriṇ naut a Petani, aYesu imalkəkat. ¹³ A tut sal eris nəhai naṽik sua tokəsən buni. Ale aYesu ivan həṇ ḅisaḅ naṽite lan. Be nəboṇ tobar nəhai enan, səsəḅ natideh lan, be naluhai ṇai, husur savi nəboṇ hən naṽit naṽik sal. ¹⁴ Beti aYesu ikel mai nəhai enan ke, “Avan ideh satihan naṽit gaiug boṇ ideh am!” Ale aḥai susur gail losəsəloṇ həni.

AYesu ivahvahur naut siGot

(Mat 21.12-13; Luk 19.45-48; Jon 2.13-22)

* **11:9:** Psa 118.25-26

15 Nəboŋ lotobar naut a Jerusalem, aYesu eḅis len naholəvat todar vis naim siGot. Etubət hut alat lotoḅur hən natit gail mai alat lotoḅur natit gail ei. Ikovsan natev gail silat lotogəgel hən nəvat mai nəhai bətbətah silat lotoḅur hən nətav gail lotovi man naməsav.* 16 Ale aYesu sədaḅn hən avan ideh topat natideh ḅiyar tur len naut siGot. 17 Beti eḅusan. Ikel mai galit ke, “Len natosian siGot ike, ‘Naim sagw dereh lekisi hən naim na-sor-tuḅ-an sinaluḅoh hən nəvanuan naut tiltile gail.’” Be gamit mətugol evi ‘naut susuah sinəvanuan vənḅənah gail.’ ”*

18 Nəboŋ abiltihai tutumav gail mai ahai ḅusan gail hən nalo lotosəsəloŋ hən natenan, ludas ḅisal hən ləḅigol aYesu ḅimat. Lomətahw lan husur naluḅoh ḅisi lotoḅaŋ len naḅusanan san.

19 Nəboŋ naut togomgom, aYesu mai ahai susur san gail lovivile dan nabiltivile.

Nəhai nafik toŋod
(Mat 21.20-22)

20 Len nadudulan luyar van, ḅot pəpadaŋ len nəhai nafik aYesu tosor lan. Loris ke toŋod vəbar nəharhəte len tan.* 21 APita inau təlmam hən nəsa aYesu tokele, ale ike, “Hai ḅusan, geris, nəhai nafik gotosivoh lan iŋod.” 22 Nə aYesu isor vari, ikel mai galit ke, “Mitikad nadəlomian len aGot. 23 Nukel nakitinan mai gamit ke, avan ideh ḅikel mai naḅehuh egai ke, ‘Gimakuv, bar hən gaiug len tas!’ ale asike ḅikad nə-lon-uri-an, be ḅədəlomi ke nəsa tokele dereh tevisi, ale dereh timaienan mōs

* 11:15: Nətav ehum navimal topəhapəhw. * 11:17: Isa 56.7

* 11:17: Jer 7.11 * 11:20: Mak 11.12-14

atenan. ²⁴ Imaienan, nukel mai gamit ke, natideh mættousi len na-sor-tuŵ-an, dælomi ke mætukade tia ale dereh timaienan len gamito. ²⁵⁻²⁶ Ale nəboŋ mættoil, mættosor tuŵ, natideh avan ideh togol tosa hən gamito, mæterubati dani, hən aTəmamito len nəmav ɓerubɓat nəsaan samit am.”†

*Nədaŋan hən na-il-a-mō-an siYesu
(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)*

²⁷ Nəboŋ aYesu mai ahai susur gail lotobar naut a Jerusalem tətas, aYesu iyaryar len naholəvat to-dar vis naim siGot. Ale aɓiltihai tutumav gail, ahai ɓusan gail hən nalo mai alat lotoil a mō hən nəvanuan gail logəm həni. ²⁸ Lous taltal həni ke, “Gukad nədaŋan hən na-il-a-mō-an tomabe hən gotogol natgalen ɓisi? Ase ilavi mai gaiug hən gəɓigol gail?”

²⁹ AYesu isor var galit ke, “Neus natsua bai. Məɓisor vari, dereh nikel mai gamito hən nədaŋan na-il-a-mō-an notokade hən notogol natgalenan. ³⁰ Kel mai ginau, na-il-a-mō-an aJon tokade hən tobaptais, egəm len nəmav o egəm len nəvanuan? Mitikele!”

³¹ Lusor kitevi len galit gabag, luke, “Datɓike, ‘len nəmav,’ dereh tike, ‘ɓimaienan, imabe mætsadəlom aJon?’ ³² Be datɓike, ‘len nəvanuan,’ nəsa tevisi? Sadatikele.” Lokəmaienan husur lotomətahw len naluŵoh husur len nabunusian sinəvanuan ɓisi, aJon evi ahai kelkel ur kitin.

† **11:25-26:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 26 Be asike mæɓerubɓati dani, aTəmamit len nəmav asike erubɓat nəsaan samito. Mat 6.14-15.

³³ N̄a lusor var aYesu ke, “Namtsaləboii.” Beti aYesu ikel mai galit ke, “Məṭbəkəmaienan, asike nukel mai gamit hən nədaŋan na-il-a-m̄o-an no-tokade hən nəbigol natgalenan.”

12

*Nəḅol p̄usan husur alat lotorentem nəhol nakrep
(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ Beti aYesu etuḅat sor mai galito len nəḅol p̄usan. Ikel mai galit ke, “Boŋ sua avan sua imabul nakrep len nəhol. Eum hən nəṽod garu lan. Ehir naḅur hən ḅegəm vi naut lotopal das-das nakrep lan, ale eum hən naut nakətaan təban nakrep a məhat. Beti idam̄ hən nəhol van hən alat lotokətkəta təban nəhol hən ləḅirentem, ale erij naut enan itoh len nəyaran sua.* ² Nəboŋ nakrep pəpadaŋ hən ḅimen, amahean nəhol esəvat naşlev san van hən alat lotorentem nəhol hən ləḅepəpehun naṽit nakrep galevis tovi esan. ³ Avil alat lotorentem nəhol lutah gat naşlev san, luṽasi ale losəvati van, iyar səsəlav təlmam. ⁴ Ale amahean nəhol esəvat naşlev tile van hən galito. Be alat lotorentem nəhol luṽasṽas nəkadun, lugol isa habat hən naşlev gol nahurun isa lan. ⁵ Ale amahean nəhol esəvat naşlev tile am van hən galito, be luparu buni. Amahean esəvat isoḅur am, be luṽas galevis mai luparu bun galevis am. ⁶ Amahean nəhol səkad naşlev ideh am hən ḅesəvati, be ikad anatun tosua ŋai toləmas buni. Esəvat məkot həni van hən galito, ike, ‘Dereh leputsan anatugw ulum̄an len nənauan salito.’ ⁷ Be alat lotorentem

* **12:1:** Isa 5.1-2

nəhol lukel mai galit gabag ke, ‘Atea, dereh tikad nəhol egai nəboŋ amahean nətan ħimat. Datia paru buni hən datĕĭkad natit ĩisi ħevi esan nəboŋ atəman ħimat.’ ⁸ Ņa lutah gati, luparu buni, ale lubar həni vivile dan nəhol nakrep.”

⁹ Ale aYesu ike, “Ale, amahean nəhol nakrep dereh tigol nəsa? Dereh tegəm v̄abun alat lo-torentem nəhol, beti tidanĭ hən nəvanuan tile gail lirentem nəhol nakrep. ¹⁰ Mətsaṽurun̄ nategai len natosian siGot a? Ike,

“ ‘Nəvat nəvanuan na-um-im-an gail lotomətahuni, gai egəm vi vat sua ŋai ħeləboi ħigol naim ħihav mai ħinor.

¹¹ Evi Nasuḅ aGot togol natenan ale nəboŋ dattorisi, datuman̄man̄ len nəsa to-gole.’ ”*

¹² Beti abiltivanuan hən naJu ludas ĩisal hən ləḅitah gat aYesu bathut loləboii ke tokel nəḅol ĩusan enan sil galito. Be lomətahw len naluṽoh ŋa loriŋ aYesu, luvan.

Nausian husur nətaks
(*Mat 22.15-22; Luk 20.20-26*)

¹³ Beti abiltivanuan hən naJu lotodas ĩisal hən ləḅitah gat aYesu, losəvat naFarisi galevis mai galevis len nəpati tovi tarhət siHerot van hən aYesu hən ləḅigol ħisab len nasoruan san. ¹⁴ Logəm hən aYesu ale lukel maii ke, “Hai ĩusan, namtoləboii ke gotokitin. Nəvanuan ħetibau o ħevi naut kəmas savi natideh len gaiug. Goṽusan naĩisal siGot len nakitinan. Gikele, inor māu hən datḅeṽur nətaks van hən aSisa? ¹⁵ Dateṽuri o asike datoṽuri?”

* **12:11:** Psa 118.22-23

AYesu eləboi səhot nausian gəgəras lotousi həni. Ale ikel mai galit ke, “Imabe mətous kitev ginau hum mətbigol nəbisab len nasoruan sagw? Vusan ginau hən natenarius tovi nakoin hən nətaks.”

¹⁶ Nəboŋ lotolav nakoin gəmai, eus galit ke, “Nəhon ase gagai? Nahəsan ase ipat lan?” Luke, “ASisa.” ¹⁷ Beti aYesu ikel mai galit ke, “Lav mai aSisa nəsa tovi seSisa ale lav mai aGot nəsa tovi siGot.”

Nəboŋ lotosəsəloŋ həni, luŋaŋ habat len na-sor-vari-an san.

Nəlahan mai na-le-məhat-an dan nəmatan
(*Mat 22.23-33; Luk 20.27-40*)

¹⁸ Beti naSattiusi galevis lotokel ke na-le-məhat-an dan nəmatan təbuer, logəm hən aYesu.* Lousi ke, ¹⁹ “Hai pusan, aMoses itos gat nategai mōs gidato ke, aulumān bimat, ale asoan bitoh anatum bəbuer, aṽan matmat tilah mai nəbatunau enan hən bipas anatum aṽan tomat.* ²⁰ Ale ikad alatmiṽan lotoməlevru. Ahai a mō ilah be imat, anatum eḅuer. ²¹ Aṽan tohusuri ilah mai nəbatunau ale gai am imat, anatum eḅuer. Aṽalar tohusur gəlaru am imaienan. ²² Alatmiṽan p̄isi lulah mai napəhaṽut enan be ləsəkad anatulit ideh. Naməkot alitenan tu imat. ²³ Ale len nəboŋ hən na-le-məhat-an dan nəmatan, alitenan dereh tevi asoan ase? Husur galit lotoməlevru p̄isi lulah maii.”*

²⁴ AYesu isor var galit ke, “Mətusab husur mətsaləboi natosian siGot, mai mətsaləboi nədaŋan

* **12:18:** Uman 23.8 * **12:19:** Deu 25.5-6 * **12:23:**
Natosian galevis ta sutuai luke, Ale, nəboŋ ləb̄ile məhat len nəboŋ hən na-le-məhat-an dan nəmatan, alitenan dereh tevi asoan ase?

san. ²⁵ Husur nəboŋ alat lotomat ləb̃ile məhat, asike lulah, avan ideh asike idam̃ hən ləb̃ilah. Be dereh lesuṃan aŋel gail len nəmav. ²⁶ Be mitinau alat lotomat nəboŋ ləb̃ile məhat. Mətsaṽuruŋ natosian len naləb̃ulat siMoses tohusur nəhai topaŋ a? aGot isor mai a Moses, ike, ‘Gagai ginau novi aGot siApraham, aGot seIsak, aGot siJakop.’† ²⁷ Gai savi aGot silat lotomat, be silat lotomaur. Gamit mətusab habat!”

Nakelean todaŋ tosəhor gail p̃isi
(Mat 22.34-40; Luk 10.25-28)

²⁸ Ahai p̃usan sua hən nalo tosəsəloŋ hən na-sor-balbal-an enan egəm hən aYesu. Eləboi səhoti ke na-sor-vari-an siYesu ivoi ŋa eusi ke, “Len nakelean todaŋ gail aGot tokel mai gidato, ta be esəhor gail p̃isi?” ²⁹ AYesu isor vari ke, “Nakelean egai esəhor gail p̃isi: ‘Israel mətesəsəloŋ! Nasuḅ aGot sidato, Nasuḅ esua səb̃on. ³⁰ Geləmas bun Nasuḅ aGot sam̃ len nələm̃ kavkav, nanunuñ kavkav, nənauan sam̃ kavkav mai nədaŋan sam̃ kavkav; len gaiug kavkav.’* ³¹ Nakelean sual am ehusuri toke, ‘Geləmas bun nəvanuan totoh pəpadaŋ hən gaiug hum gotoləmas bun gaiug gabag.’ Səkad nakelean ideh todaŋ səhor eru enan.”* ³² Ahai p̃usan enan hən nalo ike, “Gai bolai Hai p̃usan! Gokitin nəboŋ gotoke aGot tosua səb̃on ale səkad ideh am be gai səb̃on ŋai.* ³³ Datimasləmas buni len nələdat kavkav, naləboian sidat kavkav mai nədaŋan sidat

† **12:26:** Exo 3.1-6. Len naut egai aYesu ikel mai galit ke, aApraham, aIsak mai aJakop lumaaur mai aGot, ləsəmat. * **12:30:** Deu 6.4-5 * **12:31:** Lev 19.18 * **12:32:** Deu 4.35, 6.4; Isa 45.6

kavkav; len gidat kavkav. Ale datimaslėmas bun nėvanuan totoh pėpadarj hėn gidato hum dattolėmas bun gidat gabag. Ivoi hėn datbıgıol natgalenan sėhor naviolan ideh datbetutumav hėni mai natit pısi am datbėviol hėni mai aGot.”*

³⁴ Nėboj aYesu tosėsəløj hėn na-lėboi-sėhoti-an len na-sor-vari-an sitenan, ikel maii ke, “Gaiug gėsatoh a tut dan natohan pipihabėlan aGot.” Ale len nėboj enan van, sėkad avan ideh tokad na-il-buri-an hėn bėus nausian ideh hėni am.

Naņusanan husur aKristo

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

³⁵ Nėboj aYesu toņusan len naholėvat todar vis naim siGot, eus galit ei ke, “Imabe ahai ļusan gail hėn nalo luke aKristo, aGot totabtabuh lan, esua len nėpasusan siTevit, anatum siTevit? ³⁶ Husur len aNunun aGot, aTevit ike,

“ ‘Nasub aGot ikel mai aMasta sagw ke,
“Gebėtah tėban ginau, len navėlagw nėmatu

vir nėberıj aenemi samı gail pipit narıemı
gėlaru

hėn lėbėvi ut kėmas.”’*

³⁷ ATevit nıau ekisi hėn ‘aMasta.’ Imaienan, imabe evi anatum siTevit?”

Nabıltıluvoh lohėhaıur hėn lotosėsəløj hėn aYesu tokėmaienan.

Nalėlagauan husur ahai ļusan gail hėn nalo

(Mat 23.1-36; Luk 20.45-47)

³⁸ Ale len naņusanan siYesu ike, “Mėtelėlagau. Ahai ļusan gail hėn nalo salemėdas gamıto. Lolėmas lėbesun nahurabat tobėlav. Lolėmas

* **12:33:** Deu 6.5; Lev 19.18; Hos 6.6 * **12:36:** Psa 110.1

nəvanuan ləb̃ike, ‘Ivoi’ mai galito len naut nəmaket.
³⁹ Loləmas ləb̃ebətah len nəhai bətbətah tovoi ŋai
 len naim naʃonʃonan. Ale loləmas ləb̃ebətah
 rivuh len nəhanan gail. ⁴⁰ Lulav kuv ʃis naim
 mai nasugsugur sibatunau pəhaʋut gail, be len
 nagəgərasan salito len nəhon nəvanuan gail, lusor
 tuʋ ebəbəlav. Alatenan dereh lipanis səhor alat
 ləsəmaienan.”

Naviolan sibatunau
(Luk 21.1-4)

⁴¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, ebətah
 pəpadaŋ hən nabokis topat ei, nəvanuan gail
 lotobubulah vat lan len naim siGot. Ekəta bunus
 nəvanuan gail nəboŋ lotobubulah vat salito len
 nabokis enan. Nəvanuan isoʃur lotopul hən nəvat
 lobulan isoʃur lan. ⁴² Be nəbatunau naməsəl sua
 egəm riŋ natuhkoin eru artovi kopa. ⁴³ Beti aYesu
 ekis ahai susur san gail gəm həni. Ike, “Nukel
 nakitinan mai gamit ke, nəbatunau naməsəl enan,
 nabulahan san esəhor galit ʃisi am lotobubulah vi
 lan nabokis enan. ⁴⁴ Husur galit loviol kinit nəvat
 dan tosoʃur lotopul həni. Be alitenan, naut kəmas
 tovi məsal, eviol hən natit ʃisi san hən bimaur
 lan.”

13

AYesu epəhav utaut
(Mat 24.1-14; Luk 21.5-19)

¹ Nəboŋ aYesu toriŋ naholəvat todar vis naim
 siGot, ahai susur sua san ikel maii ke, “Geris! Hai
 ʃusan geris nabiltivat galegai! Geris nabiltiim
 gail!” ² AYesu ikel maii ke, “Ivoi. Goris nabiltiim

galegai, be dereh gail þisi limasirsir, asike ikad nēvat ideh þepēlah len nēvat ideh am.”

³ Ale aYesu evi lan Naṽehuh Oliv, ebētah, ekēta tukot van hēn naim siGot. APita, aJemes, aJon, aAdru logēm sor sēbolit maii. ⁴Lousi ke, “Gikel mai ginamito. Natgalen gotokele, levisi űais? Dereh tikad nēsa þeṽusani ke natgalen þisi pēpadaű lisar-poh?”

⁵ AYesu isor var galito. Ike, “Mētelēlagau hēn gamito. Avan ideh sategēras gamito. ⁶Nēvanuan tisobur dereh legēm len nahēsagw, like, ‘Ginau bogai, aKristo.’ Ale dereh legēras nēvanuan tisobur am. ⁷Be mētbesēsēlonj hēn nēbalan mai n-ke-ur-an hēn nēbalan gail, sa-nēlomit tetuhatu. Natgalenan limasvisi, be nēboű namēkot sagēm sal. ⁸Naluṽoh hēn nēvanuan naut sua dereh ligol nabiltibalan mai naluṽoh hēn nēvanuan naut tile, ale nēvanuan sekiű gail dereh libal mai nēvanuan sekiű tile gail. Dereh tikad nabiltidu gail husur naut gail. Ale dereh nēhanian tebuer len naut gail. Natgalenan lohūm natuḅatan hēn napēűasan hēn nēpasusan.

⁹ “Be mētelēlagau hēn gamito. Dereh likot hēn gamito len nēkaunsel gail. Ale len naim nabonbonan dereh lebilas habat hēn gamito. Ale dereh mēteil len nēhon nēgavna mai nakiű gail mōs ginau hēn mētbikel kot ginau len nēholito. ¹⁰A tahw hēn nēboű namēkot, nēvanuan sagw gail dereh limaskel ur na-ke-ur-an tovoi mai naluṽoh hēn nēvanuan naut tiltile þisi. ¹¹Nēboű lēbitah gat gamito, kot hēn gamito, samtinau masuṽ hēn nēsa mētbikele. Len namityal enan mitikel nēsa

aGot bikel mai gamit ηai. Husur savi gamit mət̃bisor be aNunun aGot dereh tisor. ¹² Nəvanuan dereh teriη aʋan len navəlan alat lotoil a m̃o hən bimat, atata dereh timagen hən anatan hən bimat, ale alahutai dereh lile məhat, pair dan analito mai atəmalito hən nakotan bəriη alatmisoan gail ləbimat. ¹³ Nəvanuan p̃isi dereh lemətahun bun gamito bathut nahəsagw mət̃tokade. Avil avan ideh bidaη len ginau, bikad nə-daη-ḅuri-an van vəbar nagilen, dereh aGot tilav kuvi hən bikad nəmauran vi sutuai.

Natit tomədas naut tolo
(*Mat 24.15-28; Luk 21.20-24*)

¹⁴ “Nəboη mət̃beris natit aGot tomətahun buni, natit tosa masuḅ tomədas bun natit isoḅur, nəboη mət̃beris toil len naut sanor hən toil lan, (gaiug gotoḅuruη nategai geḅuruη ləboii), beti alat len naut a Jutea, ligam tutut vi lan naḅehuh gail.*

¹⁵ Nəvanuan biηavηav məhat len navurun naim, timasgam tutut dan naim san, satevi pan hən bəbis lohoim hən bilav kuv natideh. ¹⁶ Ale nəvanuan bitoh marireu, satetəlmam vahim hən bilav nahurabat ideh. ¹⁷ Len nəboη enan nəmauran dereh tidaη vəsa habat hən apəhaḅut ideh totian o tovəhasus. ¹⁸ Be mitisor tuḅ ke natgalenan salevisi len nahəbati naut susus. ¹⁹ Husur len nəboη natgalen ləḅevisi, na-ləηon-isa-vəsa-an maienan savisi len natuḅatan hən natit p̃isi aGot togole nəboη toum hən navile a pan van vəbar nəboη ta daməηai, ale asike evisi tətəs am boη ideh.* ²⁰ Asike aGot

* **13:14:** Dan 9.27, 11.31, 12.11 * **13:19:** Dan 12.1

tagol na-ləŋon-isa-vəsa-an tam̄idol len nəboŋ gale-
nan, nəvanuan p̄isi lətəmat. Avil aGot dereh tigol
na-ləŋon-isa-vəsa-an sinəvanuan p̄isi tem̄idol m̄os
alat, gai tolekis hən galito, lotovi esan. ²¹ Beti avan
ideh b̄ikel mai gamit ke, ‘Məteris, aKристо bogai!’ o
‘Gai saga!’ samtedəlomi. ²² Husur akristo gəgəras
gail mai ahai kelkel ur gəgəras gail dereh levisi.
Dereh ligol namerikel gail nəvanuan gail ləb̄iṣaŋ
habat lan. Lətələboi lətagəras nəvanuan gail aGot
tolekis hən galito, dereh lətagole len namerikel
galenan. ²³ Be gamit, mətələləgau! Nukel natit p̄isi
mai gamit tia a tahw hən ləb̄evisi.”

Nagəman siNatun Nəvanuan
(*Mat 24.29-31; Luk 21.25-28*)

²⁴ AYesu isor am, ike, “Be nəboŋ na-ləŋon-isa-
vəsa-an hən nəboŋ galenan b̄inoŋ, ‘dereh namityal
timotmot, mai nahəbati asike em̄ial; ²⁵ dereh
nam̄eso gail lerus vi pan dan nəmav mai natit
gail lotokad nədaŋan len nəmav dereh lekurkur
habat.’* ²⁶ Beti dereh məteris nagəman siNatun
Nəvanuan len nəmavukasw len nabiltidaŋan mai
nəyalalan.* ²⁷ Dereh tesəvat aŋel san gail vi lan
naut p̄isi len navile a pan kavkav hən ləb̄itariv
b̄onb̄on hən alat aGot tolekis hən galito hən lotovi
esan.*

Nasoruan kəta husur nəhai nafik
(*Mat 24.32-35; Luk 21.29-33*)

²⁸ “Ivoi hən mət̄beləboi səhot natsua nəhai nafik
b̄ev̄usani: Nəboŋ nəpashət nafik səmasmas am be

* **13:25:** Hən naves 24-25, ris Isa 13.10, 34.4; Eze 32.7; Jol 2.10

* **13:26:** Dan 7.13 * **13:27:** Deu 30.4; Neh 1.9

todum̃oh, m̃etol̃eboii ke nah̃ebati naut pud̃pud eg̃am p̃epad̃aŋ. ²⁹ Imagenan, ñəboŋ m̃ət̃beris ñəsarpohan h̃ən natgalen p̃isi notosor husuri, dereh m̃etel̃eboii ke, nat̃əlmaman siNatun Ñəvanuan satog̃əmai, ehum gai toil bopita tia. ³⁰ Nukel nakitinan mai gamito, naur egai asike lumat ṽəbar natgalen p̃isi l̃əbisarpoh. ³¹ Ñəməv mai navile a pan dereh arimasig, be nasoruan sagw gail asike l̃umasig boŋ ideh.

*Ñəmariboŋ mai namityal, avan ideh sal̃eboii
(Mat 24.36-44)*

³² “Ñəmariboŋ enan o namityal enan, avan ideh sal̃eboii. Añel gail len ñəməv mai aNatun aGot, galit l̃əsal̃eboii, avil aGot aTata, gai s̃əb̃on ŋai el̃eboii. ³³ M̃etel̃əl̃əgau! M̃ət̃ehulahul! Husur m̃ətsal̃əboi namityal enan ke ŋais. ³⁴ Nag̃əman siNatun Ñəvanuan imaiegai ke: Ikad avan sua toyar len ñəyaran sua. Ñəboŋ toriŋ naim san, eriŋ natit p̃isi mai naut san len naṽəlan naslev san gail. Ikel mai galit ṽisusua nauman salit s̃əbolito, ale ikel buni mai naslev tok̃ətk̃əta k̃əkol h̃ən nabopita ke timashulahul. ³⁵ Imagenan, m̃ət̃ehulahul! Husur m̃ətsal̃əboi namityal amahean naim b̃et̃əlmam, len naut m̃ədau, len natub̃loh len mariug, namityal natoulum̃ian bek̃ək̃əraiko o len nadudulan som̃ilan. ³⁶ Amahean naim b̃evisi ṽəha-sua ŋai, satisaḅ gotopatmari. ³⁷ Ñəs̃a notokel mai ñəvanuan p̃isi, nukel mai gamit am ke, m̃ət̃ehulahul!”

14

*Luke litah gat aYesu
(Mat 26.1-5; Luk 22.1-2; Jon 11.45-53)*

¹ Ale nəPasova mai Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan aripat hois. Abiltihai tutumav mai ahai pusan gail hən nalo, ludas p̄isal hən nagəgərasan, hən ləbitah gat aYesu hən ləbigol bimat. ² Be luke, “Sadatigole len nəhanan hən nəPasova hən asike nəvanuan gail ləbeluṽoh beti ḅal taṽtaṽor mēdas natit gail.”

*Napəhāvut evəhas aYesu a Petani
(Mat 26.6-13; Jon 12.1-8)*

³ Len nəboṅ enan, aYesu itoh len naut a Petani len naim seSimon tokad naleprosi a m̄o. AYesu ipat hən nəgarin tarhətev. Ale napəhāvut sua tolav nabotel lotoum həni hən nəvat topəhw, egəm hən aYesu. Nabotel enan epul hən naoil pəhpəhas tosusau, nəvat han totibau, ale alitenan ilap̄ul nabuṅon nabotel, eḅiri len nəkadun aYesu. ⁴ Nəvanuan galevis ei nəlolit ipaṅpaṅ ale lusor mai galit gabag ke, “Eḅir kəmas hən nəhai pəhas egai sil nəsa? ⁵ Taṽpur həni, təlav nəvat tasəhor napurp̄uran hən nasihau tosua ale taviol həni mai naməsal gail.” Ale losivoh masuṽ len alitenan.

⁶ Ris aYesu toke, “Samtekəmaien həni! Imabe mətomədasi! Gai igol natit tokab hən ginau. ⁷ Husur naməsal gail lutoh akis mai gamito, ale nəboṅ mətḅeləṅoni mətoləboi mətḅigol navoian van hən galito. Be ginau, asike nutoh tabtab mai gamito.* ⁸ Len nəsa tokade ṅai, alitegai igol nəsa toləboi ḅigole. Eḅir nəhai pəhas len nibegw hən ḅeutaut həni vir natətavunan sagw. ⁹ Nukel nakitinan mai gamit ke, len naut p̄isi len navile a

* 14:7: Deu 15.11

pan lotokel na-kel-uri-an tovoi lan, dereh linau gat nesa alitegai togole ale lihol husuri.”

Na-sor-utaut-an seJutas

(Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Beti aJutas Iskariot, gai tosua len tosəŋavur pisan toru, ivan hən nabiltihai tutumav gail hən bəriŋ aYesu len navəlalito. ¹¹ Lohəhaʋur hən lo-tosəsəlon hən, ale lukel gati ke dereh leviol hən nəvat nasilva maii. Na aJutas idas p̄isal hən bəriŋ aYesu len navəlalito.

AYesu ihan nəhanan hən NəPasova mai ahai susur san gail

(Mat 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jon 13.21-30)

¹² Len nəmaribon metəkav hən Nəhanan hən nabəta səkad nayis lan, evi nəbon hən natutumavan hən nasipsip NəPasova. Ale ahai susur san gail lous aYesu ke, “Guke namtevi be hən namtbeutaut hən nəhanan hən nəPasova hən gəb̄ihani?”

¹³ Ale aYesu esəvat ahai susur san eru, ikel mai gəlar ke, “Mərevi lan nabiltivile, dereh mərebubur mai naulum̄an topat nabiliwai, ale mərehusuri.

¹⁴ Naim ideh bəbis lan, mirikel mai amahean naim ke, ‘Ahai p̄usan eusi ke, “Narum̄ simetb̄os gai be? Nuke nihan Nəhanian hən nəPasova mai ahai susur sagw gail ei.” ’ ¹⁵ Atenan dereh teʋusan gaməru hən nabiltirum̄ a məhat tokad natit p̄isi dattoləŋoni. Məreutaut vir gidat ei.”

¹⁶ Alaruenan aruvan dani, arobis len nabiltivile, ale arusaḅ natit p̄isi hum aYesu tokel mai gəlaru. Ale aroutaut hən nəhanan hən nəPasova.

17 Nəboŋ namityal tomasur aYesu mai ahai susur lotovi 12 lubar naim enan. 18 Nəboŋ lotopat tarhəgarilito təban natev, luhan ale aYesu ike, “Nukel nakitinan mai gamit ke, gamit sua tohan mai ginau dereh teriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail.”*

19 Loləŋon isa habat ale galit v̄isusua lousi ke, “Ginamit ta be lai? Savi ginau a?”

20 Ale ikel mai galit ke, “Evi gamit sua məttovi 12. Gamit sua tohan katəpol mai ginau len nasiloh.

21 ANatun Nəvanuan dereh timasmat hum lototos husuri a m̄o, avil atenan bəriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan aenemi san gail, nəmauran san tisa vəsa tibatbat! Dereh tipanis habat. Tavoi am hən atenan ke anan asike təpasi!”*

Nəhanian məkot siNasub̄

(Mat 26.26-30; Luk 22.14-20; 1Kor 11.23-25)

22 Nəboŋ lotohanhan sal, aYesu ilav nabəta, ale esipa lan, eḅuri, beti ilavi mai galito, ike, “Lavi; nibegw bogai.”

23 Ale nəboŋ tolav nabiliwai topul hən nəwain, esipa həni. Ilavi mai galito, ale galit p̄isi lomun lan.

24 Ale ikel mai galit ke, “Nəda hagw bogai, aGot tota gat na-kel-gati-an san lan mai nəvanuan san gail. Nəda eg hagw dereh tisel len nəmatan sagw m̄os nəvanuan tosoḅur.* 25 Nukel nakitinan mai gamit ke, nəwain egai, len natohan pipihabəlan aGot, nəwain eg dereh tiveveu, ale gagai van asike nomun nəwain egai van vəbar nəboŋ nəḅemuni mai

* **14:18:** Psa 41.9 * **14:21:** Psa 22.2-19; Isa 53 * **14:24:** Exo 24.8; Jer 31.31-34

gamit ei.” ²⁶ Beti lokəkai hən nə̃be hən nalotuan ale lovivile, lovi lan Nãvehuh Oliv.

*AYesu epəhav utaut hən na-sor-mətahuni-an sePita
(Mat 26.31-35; Luk 22.31-34; Jon 13.36-38)*

²⁷ Ale aYesu ikel mai galit ke, “Gamit p̃isi dereh mitigam dan ginau. Husur natosian siGot ike, “ ‘Dereh nĩvabun nəvanuan nasipsip, ale nasipsip gail ligam ṽisusua.’* ”

²⁸ Be nəbɔŋ nəbimat ale aGot ɓigol nəb̃ile məhat dan nəmatan, dereh neil a m̃o hən gamito vi lan naut a Kalili.”

²⁹ Be aPita ikel maii ke, “Naut kəmas galit p̃isi lə̃bigam dan gaiug, asike nigole!”

³⁰ AYesu isor vari ke, “Nukel nakitinan mai gaiug ke, daməŋai, len nalenmariug egai, a tahw hən natoulum̃an ɓekəkəraiko vəha-ru, dereh gikel vəha-tor həni ke gəsaləboi ginau.”

³¹ Be aPita isor təvah ke, “Aoa! Sss! Naut kəmas nəbimat mai gaiug, asike nukel ke nəsaləboi gaiug!” Ale galit p̃isi am lokəmaienan.

*AYesu isor tũv a Ketsemane
(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)*

³² Len nəyaran salito lubar naut nalilioliv, nahəsən naut enan Ketsemane. Ale aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Mətebətah gegai, nia sor tũv.”

³³ Esəhar aPita, aJemes mai aJon van ale nənauan san etũbat tuhatuh habat, nəlon isa vəsa. ³⁴ Ale ikel mai galit ke, “Nulolosa masũ! Ehum nalolosaan sagw etəgau gat nəlogw van numat! Mititoh gegai, mitilele!”

* 14:27: Zec 13.7

³⁵ Nəboŋ toyar van kəkereh am, ipat len tan ale isor tuṽ. AYesu eus naṽisal ideh hən b̄imakuv dan namityal hən na-ləŋon-isa-vəsa-an. ³⁶ Ike, “Appa, Ita, goləboi gəb̄igol natit ṽisi. Lav kuv nab̄iliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an egai dan ginau.* Wake sagigol nəsa notoləŋoni, gigol nəsa gaiug gotoləŋoni ŋai.”

³⁷ Beti etəlmam van hən ahai susur lototor, isaḅ lotopatmari. Ale ikel mai aPita ke, “Simon, gu-patmari a? Gəsaləboi gəb̄ilele len nəhaua tosua ŋa?

³⁸ Mətəhulahul. Mitisor tuṽ hən asike mət̄b̄iteh len nəsaan tətaltal ke mətəhusuri. Naut kəmas nəlomito eləŋon b̄igol nəsa tonor, nibemit sədaŋ, edədasi.”

³⁹ Ale ivan vasor tuṽ tət̄as am. Na-sor-tuṽ-an san eṽitoṽ hən tomadhakele. ⁴⁰ Nəboŋ tosor tuṽ tonor etəlmam tət̄as, isaḅ lotopatmari husur namət̄alit inoṽ masuṽ. Evəŋon galito, be ləsaləboi nəsa ləb̄ikel maii.

⁴¹ Len natəlmaman na-vəha-tor-an siYesu, ikel mai galit ke, “Mətupat, mət̄uŋavŋav sal a? Nəpatan tinor! Namityal egəm tia. Məteris, avan sua dereh teriŋ aNatun Nəvanuan len navəlan nəvanuan nəsaan gail ta bogai. ⁴² Mitile məhat, dativan. Məteris, atenan ḅeriŋ ginau len navəlalito satogəm pəpadaŋ.”

Lutah gat aYesu

(Mat 26.47-56; Luk 22.47-53; Jon 18.3-12)

⁴³ Nəboŋ aYesu tosorsor sal, aJutas tosua len tosəŋavur pisan toru, egəmai. Itah mai naluvoh lototəgau nab̄u nəb̄alan mai nəbatw gail. Ab̄iltihai

* **14:36:** Len nasoruan ta Aram, aAppa evi aTata.

tutumav gail mai ahai þusan gail hæn nalo mai alat lotoil a m̃o hæn naJu gail losəvat naluʋoh enan.

⁴⁴ Ale aJutas isor utaut hæn naʋusanian sua mai galit a m̃o, ike, “Nəboŋ nəbesuñ nətarhon atenan, gai bolai. Tah gati. Səhari van, satigam yav.”

⁴⁵ Vəha-sua ŋai aJutas ivan hæn aYesu, ike, “Ivoi Hai þusan!” ale esuñ nətarhon.

⁴⁶ Ale logəm hæn aYesu, lutah gati. ⁴⁷ Be len galit lototah mai aYesu, sua eliv kuv naþu nəb̃alan san, eβil hæni van hæn naslev seβiltihai tutumav, ita kotov nədariŋan. ⁴⁸ Beti aYesu ikel mai galit ke, “Imabe mətogəm, lav naþu nəb̃alan mai nəbatw

gail gəmai, hæn mətβitah gat ginau hum notovi vanuan nəb̃alan toβal mai alat lotoil a m̃o? ⁴⁹ Len nəmariboŋ þisi nutah mai gamito, noþusan len naholəvat todar vis naim siGot. Imabe mətsetah gat ginau ei? Avil timasmagenan hæn natosian siGot βisarpoh.”* ⁵⁰ Beti ahai susur þisi san loriŋi, lugam dani.

⁵¹ Ikad nəmantuhmar sua tohusur aYesu ei, toruŋ gol gai tia hæn nəkaliko nalinen. Nəboŋ lototah gati, ⁵² igam βur malmal dan galito, riŋ nəkaliko san ipat mai galito.

NəSanhitrin lukot hæn aYesu

(Mat 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jon 18.13-14, 19-24)

⁵³ Beti naluʋoh losəhar aYesu van hæn naim seβiltihai tutumav. Ale aβiltihai tutumav gail mai alat lotoil a m̃o hæn naJu gail mai ahai þusan gail hæn nalo luβonβon ei. ⁵⁴ Be aPita ehusuri, iyar a tut dani vəbar toβis len naholəvat todar vis naim

* **14:49:** Isa 53.7-12; Zec 13.7

sebiltihai tutumav. Ale ebətah ei, etitileh mai alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot.

⁵⁵ Abiltihai tutumav gail mai nəSanhitrin p̄isi ludas kel-koti-an ideh toke aYesu tobur kotov nalo hən bimat sile. Be ləsəsab̄ ideh. ⁵⁶ Nəvanuan isoḅur lolibliboḅ husur aYesu be nəSanhitrin isabi ke nakelean salit gail ləsap̄itoḅ. ⁵⁷ Galevis loil vi məhat, lukel nalibliboḅan egai husur aYesu, ⁵⁸ luke, “Namtosəsəloḅ hən ategai toke, ‘Ginau dereh nilap̄uḅul naim siGot egai nəvanuan lotoum həni, ale dereh neum tətəs hən tile len nəmariboḅ titor, nəvanuan lotodədas ləḅeum həni.’”* ⁵⁹ Be nakelean salit gail am ləsap̄itoḅ.

⁶⁰ Beti abiltihai tutumav ile məhat rivuh len galito. Ikel mai aYesu ke, “Imabe gəsakel natideh hən gəḅetətəs gole gaiug? Nəsa lotokele ekitin a?” ⁶¹ Be aYesu sator, sator vari.

Ale abiltihai tutumav eusi ke, “Govi aKristo a? Govi aNatun Atenan tonor hən nə-sal-suhi-an a?”

⁶² AYesu ike “Ginau bogai. Ale dereh məteris aNatun Nəvanuan ḅebətah len navəlan nəmatu siGot tovi aBiltidaḅan. Dereh məteris ḅegəmai len nəmavukasw hən nəmav.”*

⁶³ Beti abiltihai tutumav, nəhon eməkanun taḅtaḅor, itar nahurabat san hən ḅeḅusan tomətahun nasoruan enan siYesu. Ike, “Imabe datoloḅon nəvanuan ideh am hən bikel kot nəsaan sitegai? ⁶⁴ Gamit mətosəsəloḅ hən tosor mədas aGot! Gamit mətunau mab həni?”

Galit p̄isi lusaḅ səhoti ke tonor hən ḅimasmāt.*

⁶⁵ Beti galevis lotuḅat ḅulai aYesu, lukabut gol nəhon, lotuhi, lukel maii ke, “Gepəhav utaut!” Ale

* **14:58:** Jon 2.19 * **14:62:** Psa 110.1; Dan 7.13 * **14:64:** Lev 24.16

alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot luṽosi, lotuhi.*

APita ike saləboi aYesu

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Len namityal enan, aPita itoh a pan sal len naholəvat todar vis naim. Ale natəbarehreh sua tovi slev sebiltihai tutumav iyar tukot. ⁶⁷ Nəboŋ toris aPita totitileh, ekəta bunus vahvahuri ale ike, “Gaiug gutah mai aYesu ta Nasaret.”

⁶⁸ Be aPita ike sakitin. Ike, “Nəsaləboi nəsa gotosor husuri! Nəsaləboi səhoti.” Ale iyar van hən nametləkau. Beti natoulunġan ekəkəraiko.†

⁶⁹ Nəboŋ alitenan tovi slev torisi ei, etuḃat kel tasi am mai alat lotoil ei ke, “Ategai evi galit sua.”

⁷⁰ Be aPita ikel tətəs həni ke sakitin.

Sədareh alat lotoil pəpadaŋ lukel mai a Pita ke, “Ekitin, gaiug govi galit sua, husur gaiug am govi auleKalili.”

⁷¹ APita ikel tasi ke sakitin, ita gati ke nəsa tikele evi nakitinan. Ike, “Len nahəsən aGot nokitin, ginau nəsaləboi atenan məttosor husuri. Asike nəḃekitin, aGot tipansəm ginau!”

⁷² Vəha-sua ŋai natoulunġan ekəkəraiko tətəs am. Beti aPita inau təlmam hən nəsa aYesu tokel maii ke, “A tahw hən natoulunġan ḃekəkəraiko vəha-ru, dereh gikel vəha-tor həni ke gəsələboi ginau.” Ale nəlon aPita isa, itaŋ.

* **14:65:** Isa 50.6 † **14:68:** Natosian galevis ta situai ləsake Beti natoulunġan ekəkəraiko.

15

AYesu len nakotan sePilate

(Mat 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jon 18.28-38)

¹ Pelan han, dudulan somilan, abiltihai tutumav gail, alat lotoil a mo han naJu gail, mai ahai pusan gail han nalo; naSanhitrin kavkav luBonBon han labisor utaut. Lubanjs gat aYesu, losahari van han aPilate, loriņi len navəlan. ² APilate eus aYesu ke, “Gaiug govi Kiņ seJu gail a?”

AYesu isor vari ke, “Gai bol gotokele.”

³ Abiltihai tutumav gail loil hirhir ke aYesu togol natit isobur tosa. ⁴ Na aPilate eus tasi ke, “Asike gusor var natgaleg a? Imabe? Gəsasəsəloņ han natit tosoBur lotosor tas gaiug hani a?”

⁵ Be aYesu sakel na-sor-vari-an ideh am, gol aPilate iPan lan.

AYesu mai aParappas

(Mat 27.15-26; Luk 23.13-25; Jon 18.39-19.16)

⁶ Len Nəhanan nəPasova pisi, nəgavna ikad navide sua. Idam han avan totoh len naim bəbanjs bevivile husur naləņonian sinaluṽoh. ⁷ Ikad naulumhan sua, nahəsan aParappas lotobanjsi len naim bəbanjs mai alat lotobal mai nəgavmen, lotogol nəvanuan lotomat len nəbalan mai alat aRom.

⁸ Naluṽoh logəm han aPilate, lousi han behusur navide san mos galito, han besua bevivile. ⁹ Be aPilate eus galit ke, “Mətuke nigol aKiņ seJu tevivile van han gamit a?”

¹⁰ Ekəmaienan bathut eləboii ke abiltihai tutumav gail lotoriņ aYesu len navəlan husur lutaḅulol bulosi. ¹¹ Be abiltihai tutumav lusorsor mai naluṽoh han ləbehusur nənauan salito, us aPilate han bigol

aParappas ðevivile, savi aYesu. ¹² Be Pilate isor var galit tatas ke, “Bimagenan, mətoləŋon ke nigol nəsa hən ategai məttokisi hən aKiŋ seJu?”

¹³ Luvari, lukai ke, “Timat len nəhai balbal!”

¹⁴ APilate eus naluŋoh ke, “Sil nəsa? Igol nəsa tosa?”

Be lukai habat van am ke, “Timat len nəhai balbal!”

¹⁵ Na aPilate toke tetəŋov nəlon naluŋoh tevi pan, eriŋ aParappas evivile van hən galito. Ike nasoltia san gail lobilas habat hən aYesu, beti eriŋi len navəlan nasoltia gail hən ləbiŋos gati len nəhai balbal.

*Nasoltia lusor viles aYesu
(Mat 27.27-31; Jon 19.2-3)*

¹⁶ Beti nasoltia gail losəhar aYesu vaḃis len naholəvat todar vis naim sisoltia gail, ale lokis piŋ navəshəsoltia luḃonḃon. ¹⁷ Lukol nahurabat toboŋboŋ len aYesu, ale lovisvis hən nəhau tokad nasunite tohum nabulgəgau, ale lorinji len nəkadun aYesu hum nəkraun sekiŋ. ¹⁸ Lotuḃat kai van həni ke, “Namtusul suh gaiug, Kiŋ seJu gail!”

¹⁹ Luḃasi, ḃasi, ḃas nəkadun hən nəhai, ale loḃulaii, ale lotənedur bathurien. ²⁰ Nəboŋ lotosor vilesi tonon, lukol nahurabat toboŋboŋ dani, lukol nahurabat san təlmam lan. Beti losəhari vivile hən ləbiŋos gati len nəhai balbal.

*AYesu len nəhai balbal
(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Jon 19.17-27)*

²¹ Ikad auleSairin sua, nahəsan aSimon, atəman alarmiḃan, aAleksada mai aRufus. Atenan egəm len nəmarireu lotodar vis nabiltivile, imadhaḃot.*

* 15:21: Rom 16.13

Ale nasoltia lukele hən atenan ke tipat nəhai balbal siYesu, ale ipati. ²² Ale losəhar aYesu van vəbar naut a Kolkota, namilen nəhes enan Naut hən Nabəlashukadhutəmat. ²³ Lulav nəwain lotobul hən namər lan maii, be aYesu emətahuni.* ²⁴ Beti nasoltia luṕos gati len nəhai balbal. Ləpəpəhun nahurabat san, bar hən nəvat hən ləḃisəḃ ase ḃilav nahurabat v̄isusua.* ²⁵ Namityal emələpat dudulan nəboṅ lotogol totahətah len nəhai balbal. ²⁶ Lutos gat nəsa lotokot hən aYesu sile, ale lorin̄ na-kel-uri-an enan len nəhai balbal a məhat hən nəkadun, toke, “AKin̄ seJu gail.” ²⁷⁻²⁸ Nəvanuan vənvenah artogolgol nasənanan len nəvanuan, luṕos gat gəlaru arutahətah mai aYesu. Sual itahətah len nəhai balbal len nəmatu siYesu, togon len nəmair san.†

²⁹ Nəvanuan gail lotov̄ot, lohəlas aYesu, sor mədas nahəsən. Loṅit nəholit van həni, luke, “Gaiug goləboi gəḃigol naim siGot ḃimasirsir, ale um təlmam həni len nəmariboṅ ḃitor a?”* ³⁰ Bimagenan, gilav kuv gaiug gabag dan nəmatan! Gimarin̄ dan nəhai balbal!”

³¹ Len nəvide tomaienən, əbiltihai tutumav gail, alat lotoil a m̄o hən nəvanuan gail mai ahai ṕusan gail hən nalo lusor viles aYesu mai galit gabag, luke, “Gai ilav kuv nəvanuan tile gail be edədas

* **15:23:** Psa 69.21. Namər evi nəda hən nəhai sua. Nəḃon esusau gol tovi nəhai pəhas, be ahai rerer irer hən nəvanuan lan. Lobul həni mai nəwain hən napəṅasan hən na-ṕos-gati-an ḃevi pan. * **15:24:** Psa 22.18 † **15:27-28:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən naves egai: 28 Len nəvide tomaienən, natosian siGot isarpoh toke,

“Dereh tipanis hum alat lotov̄ur kotov nalo.” Luk 22.37; Isa 53.12.

* **15:29:** Psa 22.7; Mak 14.58; Jon 2.19

bilav kuv gai! ³² Ategai tonau ke gai aKристо, aKiŋ seIsrael, timariŋ dan nəhai balbal ale dereh datedəlomi ke gai tovi kiŋ.” Alaruenan artotahətah təban aYesu, gəlar am arokəmaienan, arusor isa həni.

Nəmatan siYesu

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Jon 19.28-30)

³³ Len natuβlial, nəmargobut ikabut gol p̄is naut kavkav van vəbar namityal totor ut mədau. ³⁴ Ale len namityal totor enan, aYesu ikai habat ke, “Eloi, eloi, lema sapahtani!” namilen ke, “Got sagw, Got sagw, gorin gaβulan ginau sil nəsa?”[‡]

³⁵ Nəboŋ nəvanuan galevis lotoil pəpadaŋ ei lotosəsəloŋ həni, luke, “Səsəloŋ, ekis aElijah.”

³⁶ Avan sua igam, ilav nasponsŤ, igol epul hən nəwain tokon, ale esii len nəhai, esuhuni van hən aYesu hən həmuni.* Ike, “Riŋi. Datebunusi bai ke, aElijah dereh tegəm lav kuvi vi pan o teβuer.”

³⁷ Beti aYesu ikai habat, eməsol, imat.

³⁸ Len namityal enan ŋai, nəkaliko mətortor totahətah len naim siGot, tuβat a məhat, emətar vəbar naut a pan, igol nahudhut eru.* ³⁹ Nəboŋ nasenturion toil pəpadaŋ len nəhon aYesu toris ke tomat maienan, ike, “Kitin, ategai evi aNatun aGot!”

⁴⁰ Len naut enan ikad napəhaβut galevis lotoil a tut dan nəhai balbal, lotokəta ris nəsa tovisi. Galit galevis lovi aMeri ta Maktala; togon aMeri anan

[‡] **15:34:** Psa 22.1. Len naut egai aYesu isor len nasoruan ta Aram tovi nasoruan san mai silat a Jutea. **§ 15:36:** Naspons evi nəkasβəta nətas. Evi natsua tomədmədau toyəŋyaŋ totov len naut nasəhau tovi pan len naliliβol. Ibaŋ βur. * **15:36:** Psa 69.21

* **15:38:** Exo 26.31-33

atuhJemes mai aJoses; togon aSalome.* ⁴¹ Len naut aKalili alatenan lohushusur aYesu, lokætkæta tæban. Napæhaÿut tosobur am lototah mai aYesu len nøyaran san vi Jerusalem, loil ei.

Nætavunan siYesu

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Jon 19.38-42)

⁴² Nømaribonj enan evi Nøbonj hæn Nautautan, ale len namityal enan nəsappat pəpadan hæn bætubat. Nøbonj namityal pəpadan hæn bimasur ut mædau, ⁴³ aJosef ta Arimatea egəmai. AJosef evi biltivanuan sua len nəsanhitrin, itoh vir natohan pipihabəlan aGot, ale len na-il-ðuri-an, ivan hæn aPilate, eus niben aYesu. ⁴⁴ APilate esəhoÿut hæn aYesu tomat tia, ŋa ekis nasenturion gəmai, eusi ke, “AYesu imat tia ŋa?” ⁴⁵ Nasenturion ike tomat tia, ale aPilate idam hæn niben aYesu mai aJosef. ⁴⁶ Ŋa aJosef ipat kuv aYesu vi pan, ilav nəkaliko nalinen, eruŋ gol niben len nəkaliko enan, ale eriŋ aYesu len naðurhuvat nəmatan lotota puŋuli tia. Beti erib hæn nəvat hæn bīpat gol naðurhuvat nəmatan. ⁴⁷ Ale aMeri ta Maktala mai aMeri anan aJoses arokæta ris naut lotoriŋ niben aYesu topat lan.

16

Na-le-məhat-an dan nəmatan

(Mat 28.1-8; Luk 24.1-12; Jon 20.1-10)

¹ Nøbonj nəsappat tononj, aMeri ta Maktala, aMeri anan aJemes, mai aSalome loÿur nəhai pəhas hæn læbevəhas niben aYesu. ² Len nəmaribonj

* **15:40:** Psa 38.11

metəkav hən nawik,* dudulan somīlan, lovi lan naḅurhuvat nəmatan, ³ ale lous galit gabag ke, “Gidat datsənav. Ase terib hən nabiltivat enan dan naḅurhuvat nəmatan?”

⁴ Be nəboŋ lotokəta van hən nabiltivat enan, loris ke, naut kəmas tovi ḅiltivat, səpat gol naḅur am, ehum avan sua torib həni tia. ⁵ Ale nəboŋ lotobis len naḅurhuvat nəmatan, loris nəmantuhmar sua tobətah len navəlan nəmatu, tosun nahurabat topəhapəhw.† Lumaŋmaŋ habat lan, lomətahw. ⁶ Ike, “Samtemətahw! Mətudoŋ aYesu ta Nasaret tomat len nəhai balbal. Ile məhat tia! Satoh gegai. Mətekəta ris naut lotoriŋi topat lan. ⁷ Mitivan. Mitikel mai ahai susur san gail mai aPita ke, ‘Eil a mō hən gamito vi Kalili. Dereh məterisi ei, hum tokel mai gamit tia.’ ”*

⁸ Latpəhaḅut galenan lotovivile, lupab, lodədarŋabu, lugam dan naḅur. Ləsakel mai avan ideh husur lotomətahw.

[Len natosian galevis ta sutuai, Mak 16: 9-20 ebuer.]

*AYesu evisi hən aMeri ta Maktala
(Mat 28.9-10; Jon 20.11-18)*

⁹ Nəboŋ aYesu tole məhat dudulan somīlan len nəmariboŋ metəkav hən nawik, nəvanuan tovishi həni metəkav, aMeri ta Maktala. Evi aMeri enan, aYesu tohut natəmat toməlevru dani. ¹⁰ AMeri ivan, ikel uri mai alat lototah mai aYesu, lotololosa, lototaŋ.

* **16:2:** Len nasoruan ta Kris ike len nəmariboŋ metəkav hən nawik, gidato datokis nəmariboŋ enan hən nəSade. † **16:5:** Nəmantuhmar savi natətai be evi ulumən nədaŋ han tonor hən nəlahan, be səlah sal. * **16:7:** Mak 14.28

11 Nəboŋ lotosəsəloŋ hən aYesu tomaur təlmam, ale aMeri toke torisi, ləsadəlomi.

*AYesu evisi hən ahai susur eru
(Luk 24.13-15)*

12 A tahw, aYesu evisi hən ahai susur eru san artoyar husur naŋisal dan naut a Jerusalem. Be len nəboŋ enan, ehum niben totile. 13 Alaruenan arotəlmam vi Jerusalem, lukel ur nəsa tovisi mai ahai susur lotosuh ei. Be ləsadəlom nəsa gəlar am artokele.

*AYesu evisi hən ahai susur tosəŋavur pisan tosua
(Mat 28.16-20; Luk 24.36-49; Jon 20.19-23;
Uman 1.6-8)*

14 A tahw tətəs am, nəboŋ ahai susur tosəŋavur pisan tosua lotohan, aYesu evisi hən galito. Isor len galito husur lotopar dəlomian mai nəkadulit tohaihai husur ləsadəlom na-kel-uri-an silat lotorisi.

15 Beti ikel mai galito ke, “Mətevi lan naut pisi len navile a pan, mitikel ur na-kel-uri-an tovoi mai nəvanuan gail pisi.‡ 16 Nəvanuan todəlom na-kel-uri-an tovoi, tobaptais, aGot dereh tilav kuvi dan nəsaan san. Avil nəvanuan sadəlomi, aGot dereh tisaḅ səhoti ke timaspanis. 17 Ale namerikel galegai dereh levisi mai alat lotokad nadəlomian: len nahəsagw dereh lehut natəmat gail, lisor len nasoruan veveu gail. 18 Dereh lipat nəmāt gail, təgau hən navəlalito; ləḅemun nabehi hən nəmatan, asike emədas galito. Dereh leriŋ navəlalito len alat lotoməsah, ale limaur.”

‡ **16:15:** Nəboŋ aYesu tokəmaienan, savi nəboŋ tohan mai ahai susur san gail, be len nəboŋ tile am.

AYesu evi məhat vi lan nəməv
(Luk 24.50-53; Uman 1.9-11)

¹⁹ Nəboŋ Nasuḅ aYesu tokəmaienan mai galit tonon, aGot ilavi vi məhat vi lan nəməv, ale ebətah tarhət len nəmatu siGot. ²⁰ Beti ahai susur gail luvan, lukel ur na-kel-uri-an tovoi len naut p̄isi. AGot eum mai galito, len namerikel gail igol imasil ke nasoruan san ekitin.

**Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.**

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd